Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 11 январь, 1977 шу. • 5 (5672). • Мах 2 кап.

КОЛХОЗХОШКА, СОВХОЗИЙ БОЛХЛОШКА, МЕХАНИЗАТОРАШКА, IИЛМАХОШКА, ЮРТА БОАХАМА СПЕЦИАЛИСТАШКА, ЮРТА МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИ ХIАМАШ ЛОАТТАЕЧА ПРОМЫШЛЕННОСТА БОЛХЛОШКА, СОВЕТСКИ СОЮЗА БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОШКА ДОЛА

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ПИСЬМО

Деза новкъостий! Чакхдаьннад 1976 шу — парте XXV съезда решенеш кхоачашъеш вай баьча балха хьалхара шу. Из белгалдаьд мехка экономика дерригa доакъош дегIадоаладеча дIахо а толамаш дахарца, белгалдаьд дукха патриотически гIулакхаш дIадоладарца, IалаьматечIоагIа социалистически яхь йоаржаярца. Ала бокъо а йолаш цох ала мегаргда советски наха шоаш ца кхобешн дегаш айденнеи къахьийга, производства эффективности балха дикали айяра тIехьа цар къовсам лоаттабаь шу, вай Даьхен низ дIахо чIоагIбаьи из хозлуш хьаенен шу да аьнна.

Юрта боахаме — вай экономике чIоагIа лоархIам болча цу отрасле — из дар 1975 шера къизагIа йола йокъал оттарах хинна зе дIадаккхара духьа тIатIертта болх баь шу. КIезига сагото кхачанзар хьувкъама кхел бахьанце. Бакъда юрта къахьегараш корзагIа баланзар, де мел дезар дир Iалама халонаш эшаяра. Царна доккхагIа гIо дир вай болхлой классо, городийн промышленни центрийн бахархоша, студентий кагирхоша, Советски Эскара бIухоша. Хьувкъам бахьан лоаттабу къовсам кIаьд ца луш вIаштIехьбаьхар партийни, советски, комсомольски, профсоюзни болхлоша.

Партеи халкъон хьийгача къих толам баьлар. Йоккха котало яьккхар керттерча даькъе — ялата производстве. Мехка гулдаьд 224 миллион тонн ялат, паччахьалкхенга дехкар 92 миллион тоннал совгIа. Эггара дикагIа хиннача 1973 шера боарамал тIекдаьлар. Мохк ялатаца Iалашбара дерригхалкъа гIулакхa юкъе доаггIаш дола дакъа дихьар ерригача союзни республикай къахьегамхоша. Дика хьувкъабаьб боамбин кхыйола культураши. Дукха даьхад хьайбашта эша гIожен мошен доакъараш.

ДIадахача юртбоахама шера итогаша гIадвуг, керда пятилетка дика дIайолаьй. Из да вай общества хьашташа дIа ма-еххара йола аграрни политика леррагIа чакхъяхарах хьахиннар. Из да XXV съезда решенеш, цун идеяш коммунистий, беррига къахьегамхой хIара деннарча гIулакхашка яхаш хиларах хьахиннар.

Цунца цхьана КПСС Центральни Комитета хетачох даьхача толамаша бокъо лац сатийна Iоховша. Iалаьмате чIоагIа къахьийга доллаше а цхьайолча моттигашка Iалама хатараш дизза эшаде маганзар, хIаьта кхетадеш ма-хиллара, планаш тIен декхараш тIеи лийрхIачул лохагIа хилар юртбоахама производстве хьахиннараш.

Доакъараш кIезига хиларца дувзаденна 1975 шера къаьстта йоккха халонаш яр хьайбай боахаме. Хьайбай фермай болхлоша де йиш мелъяр дир эттача хьала кIезигагIа зе хулаш кIалхардовлара. ХIаьта эшача боараме кхачанзар производство.

Советски халкъа дахара хьал-торо дIахо айяра КПСС XXV съездо оттадаь доккхий гIулакхаш вахаре чакхдахаро дIадех юрта боахам кхы а сихагIа дегIабоалабелга. 1977 шера колхозаштеи совхозаштеи хьалхашка керда, кхы а бехктокхамегIа декхараш латт, лаьттанцареи хьайбаьи продукци дикка дукхагIа яккха еза. Цу тIа а дицдалийта йиш яц хаоттам юха а дика боацаш нийсдала тарлулга, хIаьта хьаяххе а кийча хила деза дага а доацаш цIаьхха хила тарлуш мел долчун духьала отта.

ЛоархIамегIа долча паччахьалкхен юкъарча дешашта партеца, халкъаца дагаювлаш хилара дика традици дIахо хьош КПСС Центральни Комитето лаьрхIад тIехьатетта йиш йоаца декхараш цхьана дувцара, уж кхоачашдара эффективнегIа дола наькъаш лахара, чура торонаш йиззагIа оарцагIъяхара, паччахьалкхено юрта боахама хьежаеча Iалаьмате йоккхача ресурсаегIа дикагIа пайда эцара духьа ер письмо шуга язде.

ХьатIадоагIача юртбоахама шерага кийчлуш, хьалхарча моттиге оттаде деза ялата производство дIахо дегIайоалаяра йоакхо елга. Цу керттерча даькъера болх вIалла а мелбалийта йиш яц. Кхы а шерагIа боаржабе беза торонех кхы а дикагIа пайда эцара, хьувкъам айбара, валови ялат дукхагIа даккхара, ялата дикал айяра, из паччахьалкхенга дукхагIа дохкара тIехьара къовсам. Уж дешаш массязза а хIара партийни организаце, хIара колхоза, совхоза, хIара лаьттaлеладархочун теркама юкъмоттиге латта деза.

Центральни Комитето лерхIачох 1977 шера декхараш толамца кхоачашдара юкъе вай балха тIа тIехьатетта йиш йоаца шн лостам ба: бIаьсти ялаташ дIадерга кийчо елгеи хьайбаш Iангара доахилгеи.

Юрта боахаме къахьегараштa дика хов хьувкъам бахьан лоаттабеча къовсаме бIаьстан кхашкарча балхашта массе оагIорахьареи дикеи кийчо елга мел боккха лоархIам болаш да. Укхаза дерригa а лоархIаме да, укхаза лоадам боацаш хIама дац. Эггара хьалха из да ерригa кадраш Iомаяр, фу кийчдар, тIоадал Iоаяр, гурахьа дийна ялаташ ца дойтара йоакхо яр, минеральни удобренеш хьатIаозар, органически удобренеш кийчъяр, техника йизза кийча хулга Iалашдар, хьувкъама гIулакх деш мел дола кхыдола гIулакхаш дар.

БIаьсти дIадувча ялатий фу бIарччача мехка тоъал кийчдаьд. Цхьабакъда цхьайолча районашка ялаташ чуэцача хана доrIаш делхаш ха хиннадаь фу тIоадал лакха йолаш чутессад, хIаьта цо кхерам тIатувс цар дикал лохъяра е талхара. Цудухьа чIоагIа тIахьожам лоаттабе беза фу ца дойтара, шийханнахьа лабораторешка цун дикалга хьажа, дIадувча кондицега из дIакхоачаде деза. Халкъа хьаькъало йоах: хьувкъам — из таханара ялат, хIаьта фу — кхоанара ялат. Колхозий, совхозий специалистий, юртбоахама органий, ялат дIачуийдеча предприятей декхар да 1977 шера бIаьсти ялаташ дIаде, хIара боахамга доагI-доагIача сортех дола ерригача культурай лаккаклассин фу резервни запас а тIехьа хулга Iалашдар.

Боккха болх бе безаргба лаьтта тIоадал Iоаяра а ца йойтара а. Мехка дукхача районашта боккха лоархIам болаш да из дош. ТIоадал бахьан лоаттабу къовсам — из хьувкъам бахьан лоаттабу къовсам ба. ДукхагIа сецаде деза кхашка лоа, лоа деша, доrIа дийлха хий кхашкара дIаухаргдоацаш де мел дезар де деза, тIоадал Iоае еза Iоалург мел йолча тайпара.

Де мел дезар де деза 1977 шера мелиораци яра заданеш толаме кхоачашъяра, укх шера ялаташ дIаде дIадала деза ма-могга дукхагIа мелиораци яь лаьтташ. Хиш дехкачеи докъадечеи лаьттаех дикагIа пайда эцилга, хьувкъам лакхбелга, кердадаьккхача лаьтта хIара гектаро дукхагIа пайда лулга Iалашдергдола кийчон балхаш хIаиззе а чакхдаханза даргдац.

Ялаташ леладераша къаьстта уйла тIайохийтилга дIадех гурахьа ялаташ дIадийнача кхаша. Гурахьа дийна ялаташ лорадарахи уж леладара хьалехи дукхагIча даькъе тийша да валови ялат гулдар. Цхьадолча шерашка гурахьа дIадийна ялаташ хIалакхилар бахьан долаш юрта боахама доккха зе дир. Цудухьа хургдола доккха ялат бахьан лоаттабеча къовсаме керттерча йоакхонех цаI я дIадийнача ялата хIара гектаро лоарам, боккха хьувкъам Iалашбара эша ерригa комплекс нийса [illegible]

Колхозашкеи совхозашкеи хIанз уваттаеш я 1977 шера йола производственни планаш. Боккха лоархIам болаш да цу планаш тIа ялаташ дIадувча кхай структура эргайоахаш товелга белгалдар. ТIехьарча шерашка цу лостамагIа цхьадола балхаш даьд дуккхача боахамашa. Цо торо елар ялаташ дIадувш дола кхаш дикка алсамдаха. Из нийсеи шийханнахьеи даь гIулакх дар. Декхар сенах латт аьлча, из латт дIахо а ялаташ дIадувш дола кхаш дукхагIа хилийтарах.

ХIанз а пайда ийцабац хIамаш дIаювча кхай структура эргайоахаш тоаяра ерригача торонех. Кхачан лаьрхIа ялат даккхара тIайохийта уйла мел а ца еш бакъахьа хурсда дуккхача колхозашкеи совхозашкеи доакъара лаьрхIа кен, мукх, сорго, кхеш дукхагIа дIае оттадича, хIаьта къулбехьеи районашка хьажкIаш санна йола дика хьувкъаш йола культура.

1977 шера а тIехь Iалашде деза гречихеи борци дукхагIа боаккхилгеи уж паччахьалкхенга йохкара заданеш хьадда кхоачашъелгеи. Маьхе йолча Iовиий цу культураштa къоастаде деза дика лаьтташ, тоъал удобренеши хьувкъам лакхбеш кхыйола средстваши. Боккха гIа дIахьалхашкахьа баккха безаш ба вай дуга леладераш.

Советски наьха хьал-торо ай ме лу цахаддаш дукхагIа дIадех шерра ассортимент йолеи дикеи дола халкъа эша товараш. Цудухьа парте, ялат дукхагIа доаккхилга белгалдеш, боккха лоархIам бу хIара культура, лаьттанцара ерригa продукташ хадданза дукхагIа яхара. ДIахо а чIоагIа теркам тIабахийта безаш да шекара свекла кхеяра. Хаьдда гола тоха еза генараш, соя, кхийола даьтта доаха культураш хьалкхееча.

Бехктокхаме декхараш латт коартолашии баьцадаараши леладераштa хьалхашка. Коартолийи баьцадаарийи хьувкъам лакхбаьи уж дукхагIа даьхаи ца Iеш дикка дикагIа хилийта еза уж. Бизза пайда ийцача бакъахьа ба боамби, лен, сом, комсаш, чай дIахо а дукхагIа яхара йолча торонех.

Колхозийи совхозийи кулгалхошеи специалисташеи шоай боахамашка долча хьалашка хьежжа чIоагIа тахка деза хIара культура хьалкхееча хьалаш, хIаьта бIаьстан кхашкара балхашта кийчо еча хана чакхдаха деза продукци дукхагIа гулъяра гIо деш дола балхаш.

Эггара чIоагIа уйла тIаяхийта езаш да доакъараш дахара дешаш. Колхозашеи совхозашеи укх шера гIулакх вIаштIехьдаккха деза силосни культураш, цкъа дIайийча дуккхазза тIаюйлеи цхьан шера тIаювлеи баьцаш, доакъара корнеплодаш дикка дукхагIа хьувкъилга, эрий тIаювлача баьций даьгIений продуктивность лакхъелга Iалашдергдолаш. ХIара боахам, хIара ферма тоъал дика доакъараши царна хиланза яргIоаца страхови запасаши йолаш хила еза.

1977 шера юрта боахамо дIаэцаргья дуккха минеральни удобренеш. — Халахете а, вайцига хIанз а дIадаланза да уж дIаухийташ йола бокъонаш заводаша, дIа-хьа кхухьаш, дIаоттаяь лоаттаеш лелае еза бокъонаш телхаярах уж дукха йовлга. Лаьтташ хьаьндара йоккха торо я органически удобренеш. Цхьабакъда боахамий цхьабола кулгалхой терко кIезигагIа е баьинаб уж Iоаяран лаьтта товсарaи. минеральни тукаш дукхагIа ма лургйий яха уйла а йолаш. Минеральнии органическии удобренеех боккхагIа пайда эцара тIехьа лоаттабу къовсам колхозашеи совхозашеи, юртбоахама органаша, «Сельхозтехника» объединене, химически промышленноста, транспортни организацей массазарча теркама кIал хила беза.

Юрта боахаме эффективности дикали лакхъе аьнна парте XXV съездо оттадаь декхар юкъарчал доацаш дувзаденна да лаьтта леладара культура дIахо айяра чакхдаха дезача гIулакхаща. БIаьсти ялаташ дIаде кийчо еча хана из хадданза дагакхаба деза.

Лаьтта леладара культура, ховш ма-хиллара, чIоагIа шерен чулоацам боккха болаши я. Из лаьттан тIа чIоагIа порядок оттаелга а, из дика фуи дIайийнача хIамашта дика Iунал делгеи, удобренеех дикагIа пайда эцилга, лаьттанна дикагIа обработка елга, техниках овсарле лакха йолаш пайда эцилга, из кхашкара дерригa балхаш лоацнача ханашка кхоачашделга да. Цхьан дешаца аьлча, бух соцаш, из да бизза мах бола хьувкъам шийна чулоацаш мел дар.

ХIанз, хургболча хьувкъама лард йоллача хана, КПСС Центральни Комитета хетачох партийни организацеш, боахамий кулгалхой, агрономаш декхарийла ба производства эффективность лакхъяра керттера хьал хилара тарра лаьтта леладара культура айелга Iалашдеш дола дерригa гIулакхаш чакхдахара къаьстта теркам тIабахийта. Лаьтта леладара культура айелга — из да юрта боахама продукци кхы тIа а дукхагIа яккхар.

Укх шера дикка дукхагIа де дезаргда бIаьстан кхашкара балхаш. Iа хьалха дарах мехка цхьайолча районашка зяб ахара планаш кхоачаш ца еш йисай. Цудухьа бIаьстан кхашкара балхаш чакхдахаро дIадехаргда тIагIертта чIоагIа къахьегилга. Боахамий кулгалхоша, специалисташа, бIаьстан хьалаш во хила тарлуш хилар чоте а эцаш йолаш йолча тороний лоархIам бе беза бIаьстан лоацнача хан-юкъа дика овсарле йола къахьегам вIаштIехьбаккха безаш, цхьа сахьат а зехьа доаде йиш йоацаш хилара.

БIаьсти ялат дIадувлга дика вIаштIехьдаккхар дукхагIча даькъе ханнахьеи тешамеи техника кийчъярах тийша да. Кепатеха да башкирски, целиноградски, ивановски механизаторий письмо, цу тIа цар мехкара беррига механизаторашта тIаьхьех боахамашка мел йола ерригa техника кхашка болх бара ханал хьалха а тIехдика а кийчъе аьнна. Из тIахьехам массанахьа шерра хьаллаьцаб. Яхьа инициатораша толаме кхоачашду тIайийца декхараш. Кийчон линейкагIа дIаоттаьй лаьтта кийчдеши хIамаш дIаювши йола машинаш, оттаьча ханал хьалха тоаяь йоалаш латт тракторaш.

ХIара республике, крае, области, хIара колхозеи совхозеи, отделенеи бригадеи, «Сельхозтехника» предприятешка машинаш бIаьсти хIамаш дIае кийчъяра оттаяь календарни графикаш хургйолаш, ремонтни балхаш сихагIа лелаpгдолаш вIаштIехьдаккха деза гIулакх. Къаьстта теркам тIабахийта беза дикала. ХIанз, ха йолча хана, шозза а кхозза а хьежача бакъахьа да машинашка, тIехьагIа техника сеца латтаргйоацаш, хьувкъам ханнахьа а ца бойташ а чуэцара зе даргдоацаш.

Ерригача колхозашкеи совхозашкеи машино-тракторни агрегаташ шин сменагIа болх беш хила еза. ХIара боахаме хьалххагIе а кийчо е еза бIаьсти хIамаш дIаювча хана машинашта гIулакхдара. Iалашъе еза хувцара эшаргйола узлаш, агрегаташ, запасной оатхалаш, кийчъе еза технически гIулакхдара йола стационарнии дIа-юха лелеи пункташ, вIашагIйоxка еза мастерий-наладчикий звеньяш, диспетчерски бувзам. Ма-дарра аьлча, хIамаш дIаювча хана инженерни службага дика кийчъяьча механизма санна болх байтара мел эшар де деза.

Кхашкара балхаш толамца чакхдахара нах оарцагIбаха боккха лоархIам болаш хургба къахьегама овсарле эггара лакхагIа йолаш, машинай технически торонех ма-могга дукхагIа пайда эцаш болх бара юрташкарча механизатораша дIаболабаь башха дика болам. Шекь яц из прогрессивни болам 1977 шера кхы а чIоагIагIа дIабаржаргхиларах.

Механизатор — хIанзарча юрта боахаме керттера фигура я. Цунна ховчох, профессиональни говзалах, опытах, из гIулакхага хьажарах дукхагIча даькъе тийша да колхозеи совхозеи балхах иххера а хьахулаш дар. ХIанз керттера лоархIам болаш гIулакх да шин сменагIа болх бара эшача механизаторий кадраща боахамаш Iалашдар. Механизатораш тоъаш боацача моттигашка кхы тIа а уж кийчбелга вIаштIехьдаккха деза, пайда эца беза уж Iомабара мел йолча ерригача формаехи методехи — юртарча общеобразовательни юкъерча школах, профессионально-технически училищах, тайп - тайпарча курсех.

Ма-могга шерагIа дIайоаржае еза Ростовски партийни организаце опыт. Ростовчаний хьокхамах ерригача областашка, краяшка, республикашка вIаштIехьдаккха деза дуккха механизатораш кийчбелга, мел мог дукхагIа юрташка бахача наха механизатора професси караерзаергйолаш, трактор, автомобиль лалла царна ховргдолаш, тайп-тайпара техника, производства машинни технологи йовзаргйолаш. Боахамий кулгалхой декхарийла ба бIаьсти хIамаш дIаювча хана механизаторашта къахьегама, быта, культурни салаIара дика хьалаш вIаштIехьдахара ма-могга дукхагIа йоакхо е.

Хьувкъам бахьан лоаттабеча юкъарча къовсаме боккха лоархIам болаш я сийлахь болхлой класси вай социалистически индустри. КПСС ЦК-ас кхайкарал ду юртий заказеш кхоачашдеча промышленни предприятей коллективашка шийханнахьа машинаш, запасной оатхалаш, мехкдаьтта продукташ, минеральни удобренеш, кхыйола материально-технически средстваш лоаттаяра, пайда эцанза йолча чура кхоачамий чотах производства планаш тIехкхоачашъяра торонаш лаха, колхозаштеи совхозаштеи дола шефски новкъосталчIоагIде тIахьехаш.

КПСС Центральни Комитето лерхI хIанз хьайбаш леладара къаьстта чIоагIа теркам тIабахийта безаш хилар. Партийни, советски, боахама органий, боахамий кулгалхойи специалистийи, берригача колхозхойи совхозий болхлойи вIалла тIехьатетта йиш йоацарех декхар да дулх, шура, кхыйола хьайбай продукташ дикка дукхагIа йоахилга Iалашделга, городашкеи промышленни центрашкеи бахача наха уж лоаттаяр тоаделга. Цу даькъе лоархIам болаш гIулакх хургда дика вIаштIехьдаьккха хьайбаш Iайгара дахар. Укх шера цу гIулакха дола хьалаш дикагIа да. Доакъар дукхагIа Iалашдаьд, фермашкарча механизаце боарам лакхбеннаб, хьайбаш хIанзарча ханарча помещенешца Iалашделга тоаденнад, хIаьта, къаьстта лоархIам болаш да хьайбаш леладерий квалифицированни кадраш хьалкхер.

Iан замалахь боккха лоархIам болаш да фермашка доакъарий кхоачамех дикагIа пайда эцар, цар хьоанал лакхъяр, доакъар тоаделга вIаштIехьдаккхар, из дикагIа хилийтар, Из болх бе беза массе моттигашка тIатеIIа а де лерхIачоа тIаберзабаь а. ХIара боахаме доакъара цехаша дика а ца соцаш а болх бергболаш, доакъара хIара килограмм тоаяь, кийчъяь йолаши тIехдукхагIа продукци йоаккхаргйолаши хьайбашта юаеш вIаштIехьдаккха деза гIулакх.

ЛоархIаме декхар да хьайбаш дебаделга тоадар. ДукхагIча даькъе Iани бIаьстани бетташка деба долалу хьайбаш. Цу хана даь Iаьсий, хьакхий хурскаш, Iоахарий ца дойтилга Iалашдар — из хьайбаш дебадареи укх шера продукци яккхареи лард хинна ца Iеш, дIахо йодача хана отрасль леррагIа дегIайоалаяр а да. Кхы тIа а дулх даккхара йола йоккха резерв я хьайбаш чукхабареи дебадареи, доаде дIачутелача хьайбашта дулх тIакхетийтара интенсивни методаш шерра юкъейоалаяр. ХIанз Iан замалахь а хIара Iаттагара шура дикка дукхагIа йоаккхилга Iалашде деза, из продукци тешшаме дукхагIа хилийтеи кийчъеи еза.

КПСС Центральни Комитето лерхI хьайбай боахама болхлой укх шера шоашта хьалхашка доккхий декхараш оттаде а уж кхоачашде а торо йолаш хилар. Цу гIулакха дола къаьгга тешал да шурий доахана продуктивность, чуоттадаьча хьайбашта дулх тIакхетийтилга дикка лакхдара, паччахьалкхенга ерригa хьайбай продукташ йохкара планаши заданеши кхоачашъяра, хIаьта пятийлеткагIа 1978 шера лаьрхIача боараме 1977 шера шура йохкилга Iалашдара дика гIулакх дIадоладаьча Киевски областа хьайбаш леладерий опыт. Киевляний из патриотически гIулакх КПСС ЦК могадаьд, хIаьта мехка берригача хьайбаш леладераша из чIоагIа хьаллоацаргхилар шеко йоацаш а да.

Новкъостий! Вай Даьхе шийн йоккхача юбилея — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце кховзткъа шу дизара шерчу сийнай. Юртара къахьегамхой, беррига советски нах а санна цу сийлахьча цIейна коммунизм хьалъеча керда коталонаш йоахаш накъабаха гIерт.

КПСС Центральни Комитето лерхI партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш, советски, юртбоахама органаш кхашкеи фермашкеи болх гIехдика вIаштIехьбоаккхилга Iалашде, колхозеи совхозеи производстве юкъагIа ца буташ, сеца ца лоаттийташ, «даьсса» деноош хургдоацаш болх вIаштIехьбаккха декхарийла хилар. ХIара балха сахьат хила деза лаьттанцара йоалеи хьайбаи продукци дукхагIа яккхара гIулакха деча хоалам болласш долча хIаманца белгалдоалаш. Оттаяь боахама планаш тайп-тайпарча организаторскии политическии балхаца чIоагIъе еза, колхозеи совхозеи производства лоархIамегIа йолча участкашта къаьстта чIоагIа тIахьожам лоаттабе беза. Шеко йоацаш да, хьалха а санна боккха хьувкъам бахьан, хьайбай боахам кхы а чIоагIагIа айбар духьа лоаттабеча къовсаме укх шера юрташкара коммунисташи комсомольцаши хьалхарча мугIарашка болаш, говзала, лакха овсарле йолаш къахьегара, гIулакх лерттIа вIаштIехьдаьккхаи дисциплина дика йолаши хилара хьокхам луш хургхилар.

КПСС Центральни Комитето тIахьех колхозхой, совхозий болхлой, механизатораш, Iилмахой, юрта боахама специалисташ, юрта материально-технически хIамаш лоаттаеча промышленноста болхлой 1977 шера юрта боахаме доккхий толамаш дахара йолча социалистически яхьа юкъе хьинаре дакъа лаца, хIаьта юбилейни шера вахаре боккха лоархIам болаш дола вай экономика из дакъа дегIадоаладара керда котало йоаккхаргхиларах тешаш а я.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет

Грозненски экспериментально-механически завода бригадаша «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа къа а хьегаш шерра социалистически яхь йоаржаяьй. Цу яхье хадданза хьалхалатташ хьайоагIачарех я Гольдман Вадим Вячеславовича сварщикий бригада. Цхьаькха смена дIаяхийтац цо шийн норма 140—150 процент яхоачаш ца еш. Иштта болх беш йола бригада пятилетка хьалхарча шера план ханал дукха хьалха кхоачаш а яь, хIанз укх шера май бетта календарагIа къахьегаш я. Цун керттера бахьан да бригадира шекерте латтача коллектива къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккхар.

СУРТА ТIА: сварщикий бригадир В. Гольдман.

И. ПЛИЕВА сурт.

БIАЬСТАНГА КИЙЧЛУ СУНЖЕНЦАШ

Юртбоахама техника шийханнахьеи тешамеи тоаяра шерра социалистически яхь йоаржаяра Урус-Мартановски района механизатораша республика берригача къахьегамхошка даь кхайкарал хьал а лаьца, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера йиълагIча квартале 23 трактор тоае дош деннадар тха механически мастерске болхлошеи механизаторашеи.

ЛаьрхIар кхоачашдар духьа шерра яхь йоаржайир. «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача девизагIа болх беш техника тешаме тоаяра къаьстта теркам тIабахийтар.

Тракторий тайп-тайпара системаш, узлаш, оатхалаш тоаеш бола мехмастерске болхлой йоккха опыт йолаш ба. Масала, М. Калайтанов. Комбайнер ва из. Ялат чуийца даьнначул тIехьагIа шийн комбайн тоаяь а яьккхе мастерске болх бе воагIа хIара шера. Цо тоаю трактора бехктокхамегIа йолча оатхалех цаI — каретка. Калайтанова уж оатхалаш тоаеча денз цкъа хиннабац механизатораш цо баьча балха раьза боацаш.

ЧIоагIа бехктокхаме ба слесараша - мотористаша бу болх. Шоай декхараш цар тешамегIа мел кхоачашду дикагIа болх бергба трактора «дего» — двигатело. ХIаьта уж «дегаш» тоадеш дукхача хана денз колхозe болх беш хьабоагIа коммунисташ А. С. Батееви В. Е. Погорелови. Дика болхлой хиларал совгIа хьехамчаш а ба уж. Двигателаш тоае цар хIанз Iомавеш ва ткъеста шу даьнна Голованов Александр. Дика кхоачашбу шийн болх топливни аппаратуреи гидровлически системеи тоаеча говзанчас Швачко Григорий Антоновича. Цо Iомаву Советски Эскаре гIулакх а даь цIавена Криволапов Иван.

Эггара чоалханегIа йола оатхалаш тха мастерске дикагIволча токара Томилов Михаил Ивановича тоаю. Шийна тIадилла , моллагIа гIулакх дизза кхоачашду цо. Мастерске болх беше а Серноводски юртбоахама техникуме заочно дешаш ва Михаил Иванович.

Лакхе белгалбаьха вах санна йоккха говзал йолаши хьаьцала къахьегаши кхы а дукха болхлой ба мастерске. Масала, геза оатхалаш тоеш, вулканизаци еш вола къахьегама ветеран, пенсионер Ф. М. Давыдов, аккумуляторaш тоаеш вола коммунист И. Н. Бугаев, кхыбараш.

Кхы а цхьа хIама да белгалдаккха дезаш. Дикача дезале санна барт, цхьоагIо я мастерске коллективе. Шоайла новкъостал де кийча ба болхлой.

Дика вIаштIехьдаьхад цар балха хьалаш а. Мастерске я чоалхане оатхалаш тоае, керда хьае йиш хулийта станокаш. юртбоахама техника тоаеча хана хиланза баргбоаца кхыбола гIирс.

Мастерске ерригача цехашка йIайха я. ТIера дIайха баракъаш Iо а даьла паргIатта болх бу наха.

Социалистически яхьа итог кIира цкъа ю. Шоай балха нормаш дика кхоачаш а еш къахьегачарех дуваш хIара кIира «Молния» арахец. Йоакхо яьй наьха салаIара хьалаш вIаштIехьдахара а. Делкъийга мукъа йолча хана ЦIеча уголоке гуллу мастерске болхлой, механизатораш. Укхаза уж ловз шашкех, шахматех, доминох, газеташ, журналаш деш.

Цу дерригача гIулакхаша совбоаккх наьха балхацара безам, лакхъю къахьегама овсарле. Из бахьан долаш толамца кхоачашду цар хьалхашка латта декхараш.

ЦхьоалагIа январь тIакхоачаш тоаяь яьккхар 30 трактор. Техника мел дика тоаю хьожача комиссе лакха мах бир тоаяь яьхача ерригача тракторашта.

ИттлагIча пятилетка укх шоллагIча шера хьалхарча квартале кхы а 17 трактор тоаяь яьккхача гурахьеи Iайи тракторaш тоаяра план кхоачашъяь доал тхо. ХIаьта уж тракторaш тха мастерске болхлошеи механизаторашеи 23 февраль тIакхоачаш тоаяь йоаккхаргхиларах шеко а яц са.

В. МИХАЙЛОВ,
«Победа» колхоза мехмастерске заведующи.

* * *

Кхашкарча бIаьстан балхашта ханнахьеи тIехдикеи техника тоаяь яккхара вай республика беррига юрта боахама болхлой тIахьехаш Урус-Мартановски района совхозийи «Сельхозтехника» райобъединенеи механизатораша даь кхайкарал даггара къоабалдаь хьал а лаьца сихдир оаха готана кийчлулга.

Тха колхоза доалахьа тайп-тайпарча маркаех йола 80 трактор я. Царех 60 трактор тоае езаш я. ДIадахача шера йиълагIча квартала планагIа тоае езаш 20 трактор яр. Из план ханал хьалха кхоачашйир оаха. Мастерокера араяьлар 21 трактор.

Трактораш тоаеш бараш шоай балха бакъбола говзанчаш ба. Царех дукхагIчар укхаза къахьега 15—20 шу ха я. Хьаэцаргба вай, масала, слесараш Н. Крыльцови В. Спицыни. Уж шаккхе а колхоза ветеран ва МоллагIа трактор вIашагIъяккхеи юха вIашагIйоллеи хов царна. Шоашта ховр, балха тIа зеденнар камаьрша дIаIомаду цар кагирхошта.

Тха мехмастерске коллективо чIоагIа сийлеш ва къахьегама ветеран В. Дудкин. ХIаьта цо укхаза болх бу 40 шу ха я. Пенсе тIа ваха воллаше а, цIагIа ца воагIалуш тхоца цхьана къахьег цо. Из воккха говзанч ва. Массаза а кийча ва къаьна коммунист эшачоа гIо де, ца ховр дIахьеха.

Мехмастерске • болхлошта юкъе шерра яьржай техника сихеи дикеи тоаяь яккхара тIехьара социалистически яхь. Укх шера, шоллагIча квартале тоае езар 39 трактор я тха. Тхой торонаш а лаьрхIа оаха дош деннад Советски Эскареи ТIема Форда-Флотеи деза ди — 23 февраль хьатIакхачалехьа ерригa тракторaш кийча хилийта.

В. ПУЛЯЕВ,
ЦIеча Эскара цIерагIча колхоза мехмастерске заведующи.

НОВ. А. Ф. БУЗА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Дукхача шерашка чурча гIулакхий министерства органашка беркате болх барахи ваьча дийнахьа денз шовзткъе итт шу дизарца дувзаденнеи Нохч - ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла нов. Буз Алексей Федоровича — Нохч - ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
5 январь, 1977 шу.

Идеологически болх-цхьан комплексагIа

ЦАХАДДАШ КЕРДАДАР ЛОХАШ ХИЛЧА...

XXV съезда решенеша партийни организацешкара дIадех идейно-политически, къахьегама, нравственни кхетам балар гIулакх айхха вIаши дувзаш а хьалхашка латта декхараш кхочушдара тIадерзадаь а лелаелга. Цу даькъе районна партийни организаце хоадам болаш гIулакхаш чакхйоах. Уж дешаш каст-каста бюро заседанешка, райкома пленумашка дувц.

Идеологически кадрашка, пропагандисташка лекторашка, агитаторашка, политинформаторашка юха а хьежай парте райком. Дийша а идейно чIоагIбенна а болча коммунисташца дегIадаьккхад цар мугIараш. КПСС XXV съезден цул тIехьагIа хиначу парте ЦК Пленумийн материалаш ювцаш хан-ханнахьа семинараши инструктивни совещанеши ю идеологически болхлошца.

Районе болх беш я 22 семинарски группай марксизма-ленинизма лардий 20 школен. Духхьал партийни дешара системе дешаш ва 1490 саг.

Къахьегам безабалийтара, балха говзал лакхъяра гIоновкъостал ду экономически дешара системо. Укх тIеххьарча 3 шера укхаза дешаш хинвав 5000 совгIа саг. ХIанз 1200 саг дешаш ва экономически школашка. Шоай партийни декхараш толамца кхоачаидеш ба партийнин экономически дешара сеташкара дукхагIбола пропагандисташ. Коллектива декхарашца темаш айхха ювзац хIара занятега дика кийчлу М. Ф. Мельников — № 2 йолча ПМК марксизма-ленинизма лардий школа пропагандист, Н. Ф. Газиева — «Горскнефть» НГДУ марксизма-ленинизма школа пропагандист, М. Ю. Усманов — Надтеречни № 1 йолча юкъерча школа теоретически семинара кулгалхо, В. Махмудов — Мекен-Юртовски юкъерча школа теоретически семинара кулгалхо, дуккха кхыбараш.

Производственни общественни гIулакхашта къахьегамхой тIаберзабара доккха йовкъостал ду семинарски группайи экономически школайи дешаро. Масала, 211 коммунистически къахьегама ударник, 67 рационализатор ва духхьал цхьан НГДУ дешаш барех.

Ховш да, советски сага керда куц-сибат, цун мораль, сакхетам цхьаболча наьха кхетаме а гIулакхашка а нийслуча дIаяхача ханах юхедисача водарашца къовсам лоаттабеш мара чIоагIлуш ца хилар. Цу духьа дIаяхача замах юхедисарашца дувзаденна дола дешаш дицдалийташ, из болх пайданегIа хургболаш машар боацаш бе гIерт тха районни партийни организаци. ХIанз дына гIулакхаш леладераш юхатехаб, кердача советски обрядаштеи цIейштеи пропаганда ю районе. Масала, массанахьа дIадаьржа даьннад торжественни хьале саг яр-ехар дIаязделга, Советски Эскаре болхараш накъабоахилга, тIемал къахьегамен ветеранаш, производства хьалхле лелаераш белгалбахара сайренаш елга, кхыдараш. Керда обрядаш вахара юкъеяхьара дика опыт Iайнай Надтеречный, Знаменски яхача юрташка, «Гроскнефть» НГДУ.

Цахаддаш массово-политически балха керда формаши методаши лех района партийни, советски организацей, культпросветучреждений болхлоша. Партийни организацеша хьалххе оттаьча планегIа хан-ханнахьа идейно-кхетама болх беши идеологически балха ерригача звеньяй терко еши йолча моттигашка коммунистически сакхетам болаш а къахьегамца творчески гIулакхаш долаш а нах хьалкхебара боккха аьттув боалаш хиларах тешаву опыто.

Массово-политически болх коммунистически кхетам балара, производство. цун эффективность дегIаяра хоадам болча декхарашца бувзаш бу «Горскнефть» НГДУ парткомо. Боахамь гIулакхашта пайдане хул цу тайпара дар. ИйслагIча пятилетке 6 миллион сом совгIа пайда хиннаб района мехкдаьттахошта. ХIаьта паччахьалкхен планал совгIа даьккхад 34350 тонн мехкдаьтта, 2,1 процент лакхъенна къахьегама овсарле. ТIиийцача декхарех 700000 киловатт-сахьат кхое езача метте 779000 киловатт-сахьат кхояьй электроэнерги иттлагIча пятилетка хьалхарча шера а.

Боахамен идейно-кхетамен балхаш вIаши бувзам болаш хьаькъалца лелаларца белгальяккха мегарйолаш я «Верхне-Наурский» яхача совхоза партийни организаци а. Боахамерча гIулакхий кIоаргтача практически анализа ларда тIа идеологически болхлой кадрашка юха а хьежай из, коллектива доакъашкой идейни дегIабоалабарах бола кулгалхойн специалистийн бехктокхам лакхбаьб цо.

Агитмассови балха ерригача кадрай, звеной уйла керттердараш, производственни планаш, социалистически декхарши кхоачащдара тIаерзае тардалийтар цу гIулакхаша. Масала, Сийлахь-боккхача Октябра 59 шу дизар дездара яьржача яхьа итогаш еш района Сийлен Доска тIа а йоакхаш районе хьалхара моттига КПСС райкомей къахьегамхой депутатий райсовета исполкомей карара кара тела Щебайракхи елар «Верхне-Наурский» комсаш лелаеча совхоза коллективана.

Коллективана идейно-политически кхетам балара даькъе лоархIаме моттиг дIалоац лекционни пропаганда. Укх шера 48000 гаргга саго ла а дувгIаш 1200 совгIа доклади лекций йийшай районе. КПСС XXV съезда материалаш, парте экономически стратеги, дуней халкъашта юкъера хьалаш советски вахара куц-сибат дIадовзийтаря дешай темаш керттерчарех я. КПСС-а, Советски правительства а чурен арахьарен политика, къахьегами социалистически яхь тоаяра, производства эффективность лакхъяра дешашта, хетаяь бIаьш беседаши политинформацени яьй нах балхача моттигашка.

Районни партийни организацено чIоагIа уйла тIайохийташ да социалистически яхь дегIаяра дешаш а «ХIара балха денна — дикала Знак» яхача дивизана тIехьара яхь шерра дIаяржай районе. Социалистически декхарашка юха а хьежаб, яхь лелаяра хоадам болла условеш белгальяхай предприятей коллективашка.

Кагирхошта къахьегама кхетам балара партийни организацешта мах баь ца ваалал новкъостал ду тха хьехамчаша. ХIаьта 180 совгIа ба уж районе. Коммунистически общество хьальира йоккхий планаш кхоачашъяр хIаране ший балха моттиге хьинаре къахьегарах хьахулаш долга дIахойташ, парте хьалхашка оттадаь уж декхараш кхоачашдечара ший торонаши дакъей хIаранена — дикала Знак» яхача дивизашта цар шоашкара гойта хьокхам, деш дола къамаьл, беседа.

ДикагIбола хьехамчаш лоархIаш ба Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутати заслуженни механизатор вола «Верхне-Наурский» совхоза механизатор Хадиев Януд, ийслагIча пятилетка а иштта укх шера а хIара 100 жийна тIехьа 150 Iаьхар хьалкхебеш хьабоагIа «Минеральный» совхоза жа Iуй Зимаев Гаштаи, Шоипов Товсолта, хIара гектара тIара 40—45 центнер фуальяьха хьажкIаш чуэцаш вола «Братский» совхоза хьажкIаш лелаеча механизировании отряда начальник Тинаев Кана, дуккха кхыбараш.

Кубански ялаташ леладерий болам хьаллацара чIоагIа къахьийгад района идеологически болхлоша. Новкъоста Леонид Ильича Брежнева Кубана ялаташ леладерашка даьча кхайкарала жоп луш шоай декхараш дикка тIеххоачашдир района лаьтташ леладераша. Планах 17200 тонн йохка езача 18000 тонн ялат Даьхен амбарашка дIачудехкад, иштта паччахьалкхенна тха, фуаш, сом, баьцадаараш дIачудалара планаш кхоачашъяьй тха района къахьегамхоша.

КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева вай республика юрта боахама къахьегамхошта ловца баккхарах, дIахо кхы а къахьегама йоккхий коталонаш яхара уж даькъал барах боккха кхаъ хилар тхона. Цу хозача дешаша КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра боккха низ беннаб района къахьегамхошта.

КПСС ЦК октябрьски (1976 ш.) Пленума, СССР Лакхехьарча Совета сессе решенеш къахьегамхошта шерра йовзийтаран Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара къахьегама толамашца накъа дахаран тIаберзабаь ба хIанз районе беш бола берриг идейно-политически болх. Цу балха дизза дакъа лоац района политинформатораша, агитатораша, лектораша, докладчикаша.

Цхьабакъда, наха идейно-политически кхетам балара балхацара деррига кхоачамбоацараш дIадаьхад аьлча нийса хургдац. ХIанз а цу балха ерригача торонех, формаех, кхыдарех пайда эцаш яц цхьайола партийни организацеш, иштта юкъ-юкъе нийслу цу лоархIамеча балха дизза дакъа ца лоаца кулгалхой а.

КПСС XXV съезда решенеша дIадехарашка хьежжа уж кхоачамбоацараш дIадахарах латта шийн декхараш дика довз районни партийна организацена.

Р. РЕШИДОВА,
КПСС Надтеречни райкома секретарь.

ТАТАРСКИ АССР. Набережни Челнашкарча Камски автозавода кертттерча конвейера тIара араяьннай пхиэзарлагIа автомобили, Юбилейни машина кхаьчай Ленинградерча цIн хезача шоферага Социалистически Къахьегама Турпалга, КПСС XXV съезда делегатага С. А. Поповга.

СУРТА ТIА: конвейера тIара арайоалаш я пхиэзарлагIа автомобиль.

Е. ЛОГВИНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ВАЙ ЛОАЛАХОЕХ

ПАРТГРУПОРГ

Ханага диллача цIагIа салоIаш вагIа йиш йолчарех ва Къилбаседа-ХIирий АССР Пригородни районерча консерви заводе къахьегаш вола Мержоев Оарцхой Умат-Гири. Бакъда, цун вахара оамал сатем лехачарех яц.

Каст-каста гу из районерча учрежденешка а предприятешка а вIашагIъехкача идейно-политически мероприятешка дакъа лоацаш. Кхы а кастагIа бIаргаго йиш я Умат-Гире гаргарча заводерча кагирхошца дега тIара къамаьл деш. ТIема халонаш яйзача цо кагирхошта фашистски бIехало Iаьржделш лаьтта дуне юха сийрдадоакхкаш, Даьхен кортамукъален сийлен лораеш кхотаденнача деррагача советски халкъаша шоашкара цу бирсача шерашка гойта сийлен гIулакхех, барт-цхьоагIонах дувц.

Вай низ, бирсача шерашка хиннар а хIанзара бар а, къаьмий доттагIленах латтилга хьахьокх цо ший вахарера бакъдараш а кхувлаш.

Майски яхача юрта из вовз хIвранена — зIамигачоа а воккхачоа а, хIаьта массанена дукха а веза. Вешта, Умат-Гири ца вовза-м бокъо а яц, хIана аьлча укх юрта уллача консерви заводе къахьегаш ва из предприяти хьаьнча хана девз. Цун къахьегам а вахар а тIаьрюкъе улла хIама санна гуш хиннад завода болхлошта, юртарча нака.

Укхаза, завода коллективана юкъе, волавелар Оарцхой Умат-Гири общественна балха дакъа лаца а. Диъ шу гаргга даьккхар цо заводерча комсомольски организацена кулгалдеш.

— Уж шераш каст-каста дагаух сона, — дувц ветерана. Хетаргахьа, са вахаре эгтара гIоагIа йола ха яр из. Къоналца дувзаденна шераш хIаранена деза ма-дий!

1940 шера парте членалла дIанийцар Умат-Гири. Цул тIехьагIа тIема халонаш Iайшар. Царех дувца дукха дар, бакъда, сона лоархIамегIа хет цун таханара гIулакхаш хьахьокхалга.

Марина Харитоновна Халиковас, завода парторганизаце секретара иштта дувц Умат-Гирех:

— Из ва къоначар хьехамча хIаьта цо кулгалдеш йола партийни группа заводе ший болх дикагIа лелабечарех я. Цул совгIа Мержоев ва завода парткома член. Общественна вахаре дизза дакъа лацар, партийни организаце шийна тIадилла гIулакх лертIа кхоашдар — цун оамал я.

ИйслагIа шу да из партийни группа тхьамала вола. Партийни группа чувоагIа кхойтта саг. Дика кхетаху Умат-Гире партийни группа вахар айхха къахьегамхой чоалханерча гIулакхашца дувзаденна долга. ХIаьта партгруппа хьалха латтача болхлоехи специалистехи латт. Хьалхашка латта паччахьалкхен задани кхоачашъяр-м моллагIча мугIарерча болхлочо а тешаме кхоачашде дезаш гIулакх да, хIаьта коммуниста декхар цаI хинна мича Iа.

...Цкъа бийса яхачул тIехагIа сат а вахийта гIовттабайтар Умат-Гире ремонт еча хиланза баргбоаца болхлойи специалисташи. Царех цхьанне шоай наб йоанрах раьза боацаш дош алийзар. Бийса юкъе кхаччалца баьккар уж къахьегаш, тIакха деррига даь баьнача тIехьагIа а, цIа а ца болхаш, шоай сменагIа болх беш бар уж. Раьза бар завода кулгалхой, раьза вар партгрупорг цеха болх тайжа дIабодаш хилара.

Ала деза цу тайпара дола масалаш дукха ца хуле а производстве наг-нагахьа нийслуш хилар. Цу тайпара моттиг эттача бокъонца холуш хул парте члений денал.

— Ховш ма-хиллара, массехк шу хьалха тха предприяти тIехьакхсачарех яр, — яхащ дувц партгрупорго. — КПСС XXV съезд хинначул тIехьагIа дикача оагIорахьа эргадала доладелар тха гIулакхаш. Коммунистий хьалхленца болхлошей специалисташей лаьрхIар керда, хIанзалца гучаяханза йола торонаш лаха, производства гIулакхаш тешаме тоадергдола викъ белгалбаккха.

— Къаьстта чIоагIа хьинар айделар консервщикий КПСС Центральни Комитета октябрьски (1976 ш.). Пленум хинначул тIехьагIа. Геттара чIоагIа дегчу дужаш, боккха чулоацам болаш дар новкъоста Леонида Ильича Брежнева даь къамаьл — яхаш дувц Умат-Гире. Цига белгалдаьр дIахо тхоай бе безача балха программа санна тIаийцар оаха.

Фуд тха коммунисташта, предприятерча берригача болхлошта, специалисташта соахка карагIдаьннар? Социалистически декхараш кхоачашдир коллективо СССР Конституце ДихьатIакхоачаш.

Цун бахьан малагIа да аьлча — из да заводе мел йолча бригадаштеи, цехаштеи, кхыча производственни подразделенештеи юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяр.

Ховш да, дикача гIулакхха хьалхашка латтараш коммунисташ болга. Консерви заводе а хIара бехктокхаме мел йолча участка, халагIа мел йолча моттиге хьалхашка латтараш коммунисташ ба. Уж ба завода ветеранаш а массехк шу хьалха лакхера а юкъера специальни а заведенеш чакхъяьккха заводе къахьега баьхка кагирхой. Дезгара дезга доккхагIа производственни толамаш доахаш хьабоагIа Ленина ордено накха сийрда баьккха вола Зыбоев Иван Павлович. Къахьегама Сийле кхоалагIча степена ордена кавалер Точиева Лида, тIема а къахьегама а ветеран Мержоев Умат-Гири.

Социалистически яхье укх шера хьалхара моттиг яккхара къовсам лелабеш дукха цехаши участкаши хиннаяле а котъювлаш хиннараш ши цех я. Царех цаI Осканов Амира кулгалдеш йола фабрикатии цех я, вож — Оздоев Мухьмад керте латта томатни цех. Юххера а котъяьлар Оалоева кулгалдеш яр.

Къонача коммунисташца, берригача кагирхошца лерттIа кхетама болх бу Умат-Гире а цун новкъосташа а.

— Цу хьакъехьа тха кхы а дукха де деза. хIара коммуниста авангардни лоархIам лакхбеш, шийна тIадиллача гIулакхацара цар бехктокхам айбеш: — йоах партгрупорго. Партийни декхар хьалхашка оттадаро, сона хетачох, къаьстта чIоагIа новкъостал ду къонача коммуниста цох вызза парте член хилийтара. Завода болхло Фидарова Аза оаха парте членалла кандидат хьанийца дукха ха яц. Се волча хьа а йийха аз цунга аьлар:

— Аза, ер я хьона пенгазета йола цхьа статья. ДIахо дар Iейха лефгда Iа.

— ВIаштIехьдаргдий са, лоархIаергйий теш? — йоахар цун бIаргаша.

— Хьа вIаштIехьдаргдецаре аз тIадулларгдацар хьона из декхар, эше новкъостал де а шортта нах ба. Хамчиева Ладас гIо дергда хьона.

Дукха ха ялалехьа цун хьалхленца арахийцар пенгазет. Цул тIехьагIа шийн общественни гIулакх кхы а толашагIа кхоачашде яьлар къона коммунист.

М. ОСМИЕВ.

№ 1 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

1977 шерара «Агитатора блокнота» цхьоалагIа номер араяьннай. Из дIайолалу КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумой Министрий Советои советски халкъага кердача шераца дувзаденна дайтача моаршалца.

«Яхь шерагIа йоаржае, дукхагIа лелае», «Киевляний почин хьаллаьцай» яхача методически материалашка белгалдаьд иттлагIча пятилетка шоллагIча шера программа кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доагIара накъадахара республике социалистически яхь йоаржаяра де дезараш.

Шерра хьахьскхай блокнота тIа «Парте планаш — халкъа планаш» яха рубрика. КПСС обкома шоллагIча секретара М. Баматгиреева язъяьй «Юрта боахама дIахо а специализаци концентраци яра духьа» яха статья, кхыйола материалаш.

«КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ КЪАХЬЕГАМХОШТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

1974 шера 18 январе арадаьнна СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ ларде а лаьца дукккхача шерашка хьаьнала къахьегарахи къахьегаме карагIдаьннараш белгалдоахаш СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла:

(ДIахододар. Доладур № 4 йолча «Сердало» газета тIа).

«Монтажтермоизделия» яхача треста Грозненски специализированни управлене гIолла:

Апалькова Нина Степановнана — жестянщицана.

Бессарабова Ольга Ивановнана — изолировщицана.

Щорникова Анастасия Ивановнана — изолировщицана.

Черна Мария Ивановнана — изолировщикий бригадира.

Урса Александра Ивановнана — изолировщикий бригадира.

Соха Евгения Федоровнана — изолировщикий бригадира.

Стеблянская Лидия Дмитриевнана — прораба.

«Кавказэнергомонтаж» яхача треста Къилбаседа-Кавкааски монтажни управлене Грозненски прорабски участие гIолла:

Ермаков Иван Дмитриевича — слесара.

«Севкавкоопстрой» яхача треста № 5 йолча дIа-юха лелача механизированни колонне гIолла:

Диматраж Георгий Лукича — инженера-нормировщика.

«Грознефть» объединене тампонажни конторе гIолла:

Богданов Вениамин Абрамовича — цементировочни агрегата моториста.

Бочкарев Иван Степановича — слесара.

Биткинин Абдулкабар Рахимовича — слесара.

Восконьянц Мушег Саркисовича — слесара.

Горшенев Степан Анфимовича — слесара.

Крючков Михаил Титовича — моториста.

Шаповаленко Иван Даниловича — машиниста.

Щербинин Виктор Васильевича — слесара-ремонтника.

Чембаров Василий Никитовича — слесара.

Уроженко Денис Петровича — моториста.

«Чечингстройтранс» яхача производственни автотранспортни объединене гIолла:

Качеури Павел Савельевича — шофера.

Каплаухов Иван Павловича — слесара.

Литвинов Федор Андреевича — шофера.

Попельнюк Николай Андреевича — автопогрузчика машиниста.

Попов Андрей Ивановича — слесара-сантехника.

Грозненски автокомбинате гIолла:

Хародян Василий Вартановича — шофера.

Мелькумов Николай Давыдовича — шофера.

Грозненски горпищеторге гIолла:

Багирян Кнарик Николаевнана — кассира.

Девятко Иван Дмитриевича — строймастера.

Лебедева Вера Васильевнана — тика заведующена.

Мкртычан Боби Аганесовича — болхлочоа.

Светлейшая Елизавета Васильевнана — йоаккхагIйолча продавеца.

Торская Александра Ивановнана — тика заведующена.

Табунова Антонина Ивановнана — ларека заведующена.

Хамицова Зинаида Сосламбековнана — продавеца.

Чалаева Медина Султановнана — продавеца.

Чернова Дарья Михайловнана — контролера-кассира.

Чухина Александра Павловнана — йоаккхагIйолча продавеца.

Еськина Антонина Сергеевнана — уборщицана.

Литовка Евдокия Петровнана — уборщицана.

Мамедова Раиса Иосифовнана — продавеца.

Николенко Вера Михайловнана — йоаккхагIйолча продавеца.

Сергеева Тамара Андреевнана — тика заведующена.

Сайдулаева Аминат Яндаркаевнана — тика уборщицана.

Степанова Ася Башиевнана — тика продавеца.

Грозненски химико-технологически техникуме гIолла:

Баранова Надежда Ильинична — вахтера.

Гаврилов Григорий Федоровича — хьехархочоа.

Черемин Василий Николаевича — коменданта.

Iалам лорадара Ерригроссийски общества Нохч-ГIалгIай республикански совете гIолла:

Древецкий Василий Сергеевича — Iалам лорадара Ерригроссийски общества республикански совета президиума председателя заместителя.

Пирожков Василий Вакуловича — Iалам лорадара Ерригроссийски общества республикански совета бехктоккамерча секретара.

«Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене ВОХР вIашагIтехача отряде гIолла:

Ашурилова Раиса Филипповнана — пропускай бюро дежурнена.

Безолюкова Вера Ильиничнана — пропускай бюро начальника.

Зубцова Мария Марковнана — стрелока.

Коротин Степан Артемовича — стрелока.

Магомадов Хьамида — стрелока.

Плотникова Пелагея Даниловнана — стрелока.

Сосунова Аграфена Васильевнана — стрелока.

Урусова Валентина Ивановнана — стрелока.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумен Министрий Совете гIолла:

Алмазов Илез Абдулаевича — персональни пенсионера.

Романов Алексей Яковлевича — юрисконсульта.

Мехтиев Хасан Асламбековича — Министрий Совета председателя приемне заведующена.

Заводской райисполкоме гIолла:

Баранова Нина Михайловнана — исполкома секретарь хиначоа.

Нохч-ГIалгIай АССР социальни Iалашон министерстве гIолла:

Абалова Ксения Николаевнана — персональни пенсешта йолча инспектора.

Дмитриева Таисия Васильевнана — машинисткана.

Чадов Борис Сергеевича — кадрай отдела воаккхагIволча инспектора.

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

«Электроприбор» яхача заводе гIолла:

Крылова Мария Петровнана — экономиста.

Петрова Просковья Андреевнана — прессовщицана.

Семин Борис Николаевича — слесара.

Соколова Валентина Ивановнана — кочегара.

Шамардин Александр Климентьевича — инженер-конструктора.

Якушева Анна Ивановнана — кочегара.

«Трансмаш» яхача заводе гIолла:

Строгий Матрена Федотовнана — бухгалтера.

Горжилуправлене № 5 йолча домоуправлене гIолла:

Бобошина Мария Николаевнана — болхлочоа.

ЛЕНИНСКИ РАЙОНЕ ГIОЛЛА

«Родина» яхача плодоовощной совхозе гIолла:

Логачева Клавдия Ивановнана — болхлочоа.

«Чечингтастрой» яхача тресте гIолла:

Титов Михаил Ивановича — кадраш кийчъяра волча инженера.

Бувзама производственно-технически управлене гIолла:

Шведова Мария Лаврентьевнана — городашта юкъерча телефонни станце начальника.

«Кавказтрансгаз» яхача газ дIаахийтаран лоаттаяран йолча Къилбаседа-Кавказски производственни объединене гIолла:

Голев Виктор Герасимовича — производственни отдела начальника.

№ 1 йолча берий музыкальни школе гIолла:

Лучникова Галина Михайловнана — хьехархочоа.

Михайловская Лилия Михайловнана — хьехархочоа.

«Чечингстройматериалы» яхача объединене Грозненски № 2 йолча гIишлон-материалий комбинате гIолла:

Иванченко Татьяна Михайловнана — обжигальщицана.

Тимченко Александра Никифоровнана — стропальщика.

Данаева Софья Борисовнана — машиниста.

Хабилаева ПаьтIамата — болхлочоа.

Грозненски «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводе гIолла:

Ахвердов Михаил Николаевича — участка начальника.

Гриценко Михаил Терентьевича — слесара.

Дунаев Матвей Сергеевича — транспортировщика.

Епура Елизавета Григорьевнана — транспортировщика.

Марченко Василий Семеновича — болхлочоа.

Терехина Дарья Георгиевнана — болхлочоа.

Туренко Михаил Ефимовича — токара.

Элимхаджиев Вацана — слесара.

Нохч-ГIалгIай республикански маькхапродуктай производственни управлене гIолла:

Бурикин Иван Петровича — мастера.

Нохч-ГIалгIай телевиденеи радиовещанеи комитете гIолла:

Панфилова Александра Эммануиловнана — керттерча бухгалтера.

«Грознефть» яхача Ленина орден лелаеча производственни объединене нормативно-тохкамий станце гIолла:

Пурдик Федор Терентьевича — мастера.

(Йистедоалар хургда).

БОЛХ КХЫ А ТОАБАРА НАЬКЪАШ ЛЕХ

«Октябрьнефть» НГДУ коллектив пятилетка шоллагIа шу дIадоладаьд планаш а деррига технико-экономически финансовни хьоккамаш а соахка дика кхоачаш а деш. Мехкдаьттеи гази яккхара шера йоагIа план кIира хьалхагIа кхоачашъяьй. Планал совгIа эзараш тоннаш мехкдаьтта даьккхад. ХIаьта 1977 шера планал совгIа 8.2 эзар тонн мехкдаьтта даккха декхараш гIаийцад.

Планал совгIа бIаьш эзараш сом мах болча товарни продукцена реализаци яьй соахка, йоагIачул тIех лакхъяьй къахьегама овсарле, товарни продукцега дIадоалар планал совгIа лохдарах 50 эзар сом кхоадаьд. ХIанзарча пятилетке «Грознефть» объединене ерригача управленешта юкъе эггара чIоагIагIа дегIайоагIаш я тха управлени. Масала, 1980 шера мехкдаьтта 1976 шера даьккхачул 46 процент дукхагIа даккха лерхI, дукхагIдар производства эффективности къахьегама овсарлен лакхъяра чотах а доаккхаш.

«Октябрьнефть» НГДУ производства эффективность лакхъяра дош хIанз чIоагIа оттадаьда, хIана аьлча Гудермеса малхбузерча мехкдаьтта доаллача моттигашкара ах совгIа дола мехкдаьтта хьалдаьккхад, хIаьта карагано-чокракски тIоанашкара тIеххьара дар доаккхаш да.

Цудухьа лоархIаме да кхы тIа а мехкдаьтта доалла моттигаш лахара бурув тохари, мехкдаьтта дикагIа хьахецаргдолаш из доаллача хий чудахийта а кхыдар даь а давлени лакхъяр, къаенна а тишъенна а оборудовани, кердачунца хувцар, кхыдараш. Уж гIулакхаш деш лакхъе лерхI 1976—1980 шерашка управлене эффективность. 33 скважина яь йистеякха а мехкдаьтта даккха а доладе а деза. Из дарах 1520 эзар тонн мехкдаьтта даккха дага да.

Мехкдаьтта дукхагIа даккхара, НГДУ цехашкеи предприятешкеи технически прогресс сихъяра юкъе эггара доккхагIа дакъа лоац рационализаторашеи изобретателашеи.

Октябра 60 шу дузача укх шера НГДУ рационализатораша 135 предложени яла лерхI, 25 эзар сома пайда а бергболаш. ХIаьта управлене болх беча нахах хIара пхелагIвар рационализатор ва. Царех дикагIбарех ва РИТС-1 оператор Б. И. Бреславский, РИТС-2 слесарь Е. Н. Щеголяев, оператор И. В. Ковтун, кхыбараш. Къахьегама овсарле лакхъеш, балха хьалаш тоадеш боккхача маьхка а дикка пайда луш а йола предложенеш еннай цар.

ЧIоагIа даьржад НГДУ болхлой коллективашта юкъе рузкъан кхоми хьурмати делга. Цу гIулакхa тIехьа дIадахача шера хилар конкурс, 1045 саго дакъа а лоацаш, 206 предложени хьачу а луш. 201 предложени производствана юкъейийхьир 19,9 эзар сома пайда а луш.

НГДУ боккха теркам тIабохийт къахьегами доал делгеи тоадара дешашта. Из де лерхIаш 1976 шера скважинашта капитальни ремонт яра бригадаш цхьан а шин а сменагIа болх бечара кхаьи йиьи сменагIа болх бе яьхар, хIаьта скважинашта лаьттан кIал ремонт еш йола бригадаш цхьан сменагIа болх бечара шинен кхаьи сменагIа болх барга яьхар. Скважинашта капитальни лаьттан кIален ремонт еча цехе вIашагIтехар из ремонт яра кийчо еш йола бригада. Уж хIамаш дарах керттерча бригадий балха толамаш лакхденнад. Цу цехе вIаштIехьъяькхай ден-бус хададанза диспетчерий дежурство хургйола инструментальни площадка. Из бахьан долаш буровойш инструменташца а материалашца а ханнахьеи дикеи Iалашъю.

Скважинашта капитальни ремонт еча оттаьй дIа-юха лела устьевой площадка. Цо йиш хилийтар гIишлой материалаш лорае. Кхераме а доацаш ремонтни болх бе йиш хулийт А-50 яхача установкана кIалъувттаеча дIа-юха лелаеча металлически площадкас. Болх беш я 5 эзар а кхы кIоаргагIа а лаьттан кIал ремонт е йиш хулийта буровой установка.

Къахьегам вIаштIехьбоаккхилга эргадаьккха тоадара фотохрометражни эемаш даьд. Цох гучадаьнна цун тIагIолла оттаю къахьегам вIаштIехьбоаккхилга тоадара йола рекомендацеш. Цар тIа белгалдаьккхад балха ха пайдане а йолаш из дIаяхийтара де дезараш.

Инженерно-технически болхлойи гIулакхерча наьхей болх дикагIа вIаштIехьбаккхара счетни машинаш ийю, управленерча автоматизировании системана юкъейоалаю уж.

1976 шу «Октябрьнефть» НГДУ-на дукха хIама карагIдаьнна шу да. Инженерно-технически службашка комплексни автоматизаци яьй, управлене автоматизировании система хьалхара этап кадезаяьй.

А. ВАЙНШТЕЙН,
«Октябрьнефть» НГДУ технически отдела начальник.

ХЬАЛХАРЧА ШЕРА МУЛ

ПИСЬМОЙ ОБЗОР

Чакхдаьлар иттлагІча пятилетка хьалхара шу. Беркате хилар из вай мехка къахьегамхошта. Даьхен беркат дебадеча, культура дегІаккхувлача, вахара хьалаш тоадеча доккхий хІамаш карагІдаьннад вайна. КПСС XXV съездо мехка къахьегамхошта хьалхашка оттаяь пхе шера программа кхоачашъяра тІехьа боаржабаьча къовсама хьалхара мул толамца баьккха хилара тешал деш я тха редакционни почта а. Письмош тІа къахьегамхоша дувц шоай дукхача къамех латтача коллективашта, хьалхле лелаерашта, шоашца цхьана болх беча новкъосташта карагІдийннача толамех, цар сийлен гІулаккхех.

Шера планагІа 2100 килограмм яккха езача чакхдаьннача шера цхьайтта бёттаи ах беттаи 4505 килограмм шура яьккхай хІара кхоабача Іаттагара Наьсарен района «40 лет Октября» яхача совхоза шІи хезача дояркас, СССР Лаккхехьарча Совета депутата Даурбекова Зинас, — яхаш язду М. Албогачиева. ДІадахача шера дика къахьегама толам баккхарах ВДНХ дипломи доші медали еннай Зинайна, совгІата боккха кІува а хьожабеш.

Иштта ханал хьалха кхоачашъяй паччахьалкхенга дулхи шурен йоккхара план Даурбекова балха йолча фермас а.

Ферма коллективо, деррига ча советски халкъо санна, доккхал ду дунен тІа машар, иразхилар духьа къовсам лоаттабеча, Коммунистически партен советски халкъен тешаме воІ волча КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева цун 70 шу дизарца дувзаденна Ленина ордени шоллагІа доші медали яларах.

Боккха къахьегама толам баьккхаб чакхдаьннача шера «Южэнергомонтажизоляция» яхача гІишлошъяра управлене Грозненски участка изолировщикаша. Цар къахьегама котало нах тха штате воацача корреспондента Х. Суруджанца язду:

Планал совгІа 15 эзар сома балхаш даьд. Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьннаб бригадираш А. Андрианов, М. Вахаев, изолировщикаш К. Денисултанова, Т. Матуева, Н. Неткачева, кхыбараш.

Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара юбилейна сийленца накъабаха лаьрхІад «Старогрознефть» НГДУ бурувдеттараша.

— Бурувдеттарий къахьегама хьинар, къаьстта айделар,— язду цу управлене болхлочо А. Тищенкос, — Тюмена мехкдаьттахошка, Донбасса кІор боахарашка, Москва энергетикашка КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева дахьийта письмо кепатеха араяьлча. Дукха тІехкхоачашъяьй бурувдеттараша иттлагІча пятилетка хьалхарча шера план. Ханал хьалха эксплуатаце дІаенна «Брагуны» яхача мехкдаьтта доаллача моттигера мехкдаьтта скважина, 307 эзар сом паччахьалкхенна кхоадаьд. Бурувдеттараштa юкъе яьржача яхье хьалхле лелаю бурувдеттараш коммунисташ Л. Часовскій, В. Маньким, В. Катаев керте латтача бригадай коллективаша.

ШоллагІа бутт ба, — язду нов. Тищенкос, — «Грознефть» объединене Горячеводски бурувдеттараша 1977 шера чотагІа къахьега. Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийна къахьегама вахте эттача бурувдеттараша сийленца кхоачашду шоаш денна дош. Царна юкъе хьинаре къахьегарца белгалъяьннай коммунист Николай Попов керте латта вышкомонтажникий бригада. Халача лоаман хьалашка кхоъ бурувдетта установка оттаяьй цар. ХІанз йистебовлаш латт «Брагуны-75» яха тоххама бурувдетта скважина хьалъоттаяь а. Шоай ден заданеш 120—130 процент кхоачашъеш хьабоагІа монтажникаш коммунист М. Колодяжный, газоэлектросварщик Н. Светличный, вышкомонтажник С. Мачигов, кхыбараш.

ДІадахача шера план 19 ноябре кхоачашъяь баьлар тха бурувдеттараш, — хоам бу Ленина ордеи лелаеча «Грознефть» объединене бурувдеттара балхий управлене парткома секретара заместителa Д. Габаева. КхоалагІча квартала балха итогех мехкдаьтта промышленноста Министерствага мехкдаьттен химически промышленноста болхлой профсоюза ЦК-ай кхоалагІа преми а хьожаеш республика Сийлен доска тІа яьккхай тха коллектив. Шера йола задани 108 процент кхоачашъяь а баьнна 14 декабре дена 1977 шера 25 января чотагІа къахьегаш ба управлене бурувдеттараш. 11 бетта 1 миллиони 87 эзари сом пайда баьб цар паччахьалкхенна. Къаьстта дика къахьегарца белгалъяьннай П. Тараканов, А. Ибрагимов, С. Хажахмадов, М. Мерзоев керте латтача бурувдеттарий бригадаш. Сийлахь - боккхача Октябра 60 шу дизара сийленца накъабаха дош деннад мехкдаьтта тохкараша.

«Сельхозтехника» яхача Гудермесски районни объединене дукха ба хьаьнала къахьегарца белгалбаьнна кагийнах. Іалама хьалаш мел хала оттарах эшача метте ханнахьа дІакхоачабу къонача водителаша халкъбоахама мухь. Шоай дой заданеш 130—140 процент кхоачашъеш къахьег шофераша комсомольцаша Ш. Мадаевеи В. Джамалуевеи. Кагирхошта хьоккхам телаш, царна эша новкъостал деш, нийса хьехам луш хиларца коллективе сий ду къахьегама ветераний коммунистий Л. Хаджимуратовеи А. Магомадовеи, — яхаш язду тха штате воацача корреспондента. З. Хизриева.

Иштта «Малгобекнефть» НГДУ кэгирхой дикача гІулакхех, цар деналах, къахьегама толамех лаьца дувцаш да цу управлене комсомольски организаце секретара Картоев Іийсас редакцега дайта письмо а.

— Хьу вай адамий хозне я, — аьнна дІадоладу ший письмо юртарча корреспондента А. Зайнутдинова. — Цун боагІаш бола лоархІам а беш вІаштІехьбаьккхаб шоай болх Ачхой - Мартана хьуна боахама болхлоша. Хьу хьаккхара план ханал хьалха кхоачашъярал совгІа хьу лелаераша доагІаш дола гІулакх ду шо-шоай участкашка: новкъа, айпе йола гаьнаш тедаш дІайоах, хьуна зе деш йола садоахка хІамаш молхаш етташ йоаю, гаьнашта юкъера йовкъаш оах. Къаьстта хьуна дика гІулакх дарца белгалбаьннарех ва тракторист З. Элеханов, хьу хьосхараш С. Цуганов, М. Ибрагимов, А. Гандалоев.

— Вай Даьхен экономически низ чІоагІбара тІадерзадаь да тха хьайбаш лоладерий хьинар, — яхаш язду Назрановски района «Маяк» совхоза доярхас Т. Аушевас. Толамца кхоачашдир аз хІара кхоабача Іаттагара шура яккхара иттлагІча пятилетка хьалхарча шера тІаийца хинна социалистически дехкар. ХІаьта бІаьрчча хьайийцача тха еррагача фермa а тІехкхоачашъяьй паччахьалкхенга шура йоххара план. Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара юбилей деадеча укх шера кхы а дикагІа къахьега дош ду оаха хІаране.

Уж тайпа письмош дукха да тха редакционни почте. Цар тешал ду республика халкъа боахама дуккхача доакъошка къахьегача наха пятилетка хьалхара шу толаме чакхдаьккха а шоллагІа шу бІубенна дІададаь а хилара.

Сешца гаьнара хьу яь йолх Ермоловски леспромхоза коа наІаргара вІаштІехь - тІехь араювла йоккхий лесовозаш. Цкъаза машина лехкачоа дага а дац слесара Полещук Павел бахьан долаш двигатела дика болх белга. Из ва ший ханна техІунал деш, телха двигателаш тоаеш вола говзанч.

Эффективностен дикален пятилетке моллагІа хьадеш дола гІулакх гІалат доацаш толаме кхоачашде дош деннад коммунистически къахьегама ударника Полещук Павела.

СУРТА ТІА: Ермоловски леспромхоза слесарь П. Полещук.

Л. РУДСКЕ сурт.

АТОМНИ ЭЛЕКТРОСТАНЦЕЙ НИЗ ДЕГІАУХ

Карарча пятилетке вай мехка атомни электростанцешка энергетически низий 13—15 миллион киловатт болх бе йоалургья. 1976 шерагa кхаччалца мехка болх беш хиннача АЭС-ий низ лаьрхІача шозза дукхагІа ба из. 1977 шера дена атомни электростанцоша 40 процент дукхагІа электроэнерги йоаккхаргья.

Ядерни доагора ресурсаш лелаяро дикка тоаергья мехка доагора-энергетически баланс. Цул совгІа атомни яраш йІовхала электростанцел дикагІа я. Уж духхьал «цІенача» энерге хьаст ба, царна дукха кІезигагІа доагор а эш (цхьан машинаьккъа вагона чу дода ядерни доагор энерги санна лаьрхІача миллион тонн кІора нийса да).

СССР-е миллиони совгІен киловатт низ бола блокаш йолаш иттнел совгІа йоккха атомни электростанци хьалъяра йІаьххача ханара программа оттаяьй.

Хьалъеш мел латта атомни электростанцеш ерригаш хІана яц аьнна эггара дукхагІа нах бахаш долча СССР-а европейски даькъе ю. Иштта яьй Ленинградски, Нововоронежски Смоленски, Курски, Южно-Украински АЭС-аш. Из хІанад аьлча, из да Россе центральни районаш тІехь-тІехьагІа индустриальни хулаш латтандаь Царна электроэнерги эш. Цу районашка дукха йоккхий городаш хилар бахьан долаш хала да атомни электростанци хьалъяра моттиг лаха. Из хила еза технически, экономически, санитарни дІадехарашка хьежжа.

АЭС хьалъеш зе хургдоацаши цун балхо дукхагІа пайда лургболаши из хьалъю моттиг кІезига чах бахаш, юрта боахама пайдане йоацаш е лаьтташа кІезига пайда луш хилча дикагІа лоархІ. Хин йистерча районашка Іаьржа хиши, дуъаши, токхамаши чуъ тарлуш хилар теркалдеш, хьалъю цига электростанцеш. Иштта сейсмически хьалаш а тохк.

Уж хьалаш техкача дикагІа я аьнна цхьаккха моттиг хьаца къоасталой, керттера яраш хул экономически фактораш: ерригача энергетически комплекса лакхагІйола экономически эффективность. Укхаза юкъейоалаю станци яра хьакъоастадаьча лаьттангеи моттиг кийчъярген дІадодар лоархІаш йола метод, иштта станци потребителa юхе хилар, шелъергйола хий массахана лоаттадар, гІишлон базен транспортни бувзамаши хилар эксплуатационни хьакъехьа дІадодар а иштта кхыйола экономически фактораш а.

Атомни электростанцеш хьалъяра ший тайпара башхалонаш хилар дукхагІча даькъе гонахьарча Іаламан нахан кхерамзле Іалашъярца дувзаденна да.

Бахача нахан гонахьарча Іаламан АЭС кхераме хургйоацаш санитарно-гигиенически хьалаци АЭС-а радиоактивни веществаша гонахье бІехъергйоацаш керттера дІадехараши вІаштІехьдоах. Йолаш я кхыйола фактораш а, масала йоккхача городашкех нах бахача моттигашкех кхаччалца йола юкъ. Советски Союзе оттаяьча санитарни бокъонех АЭС хьалъеча санитарно-защитни зона хила еза. Из тайп-тайпара хул. АЭС-а уттаеча реакторий тайпага, конструкцега, низага хьежжа. Проектни решенеша йизза кхерамзле хилийта еза станце ший боагІача тайпарен аварийни болх беча хана.

Вай мехка атомни электростанцеш хьалъяра опытага хьежача санитарно-защитни зона радиус шиъ-кхоъ километр хул. Цу территоре тІа гІон лаьрхІа цІеноши сооруженеши хьалъе йиш я.

Укхаза, массахана радиаце боарамга а хьежаш, юртбоахама культураш кхее а, доахан доажаде а йиш я.

Атомни электростанцешка радиоактивни веществаща бІехдаь хиш иштта дита йиш яц. Уж цІенду лаьрххІа цу гІулакха яьча установкашца. Иштта радиоактивни газаши аэрозолаши дІакховсалехьа фильтраци а йий цІенъю уж. Цу дерригие доагІаш дола радиационни хьалаш хулийт атомни электростанцешка а гонахьарча моттигашка а.

Уж керттера дІадехараш кхоачашдеш хилча АЭС хьалъе йиш я органически доагор лелаеча йІовхала электростанцешта мегаргйолча моттигашка.

Леонид ВОРОНИН (АПН).

ЛОРАЕ ТЕХНИКЕИ УДОБРЕНЕШИ

Кхашкара балхаш ший ханнахьа чакхдоахилген укх шерара хьувкъам толамца чуэцилген юртбоахама техника сихен тешамеи тоаярах тийша хургда. Техника йоакхо яр — хьувкъама йоакхо елга да. Из гІулакх дика кхетаду вай республика колхозийи, совхозийи, «Сельхозтехника» объединеней дукхагІа болча механизаторaша. ХІаьта техника дикагІа мел тоаю дукхагІа пайда эца йиш хургья цунах кхашкара балхаш деш а хьувкъам чуэцаш а.

Техникана доал даога хьежжа хьакъоастабе йиш я дика е во механизатораш. Шоай балхах дог лазаш болчар кхашкара балхаш даь боалламе а хоттах, йувхех цІен а йий, тоа а йий ГОСТ-а бокъонаша дІадеххача тайпара Іан замалахь лоаттаяра дІаоттаю техника. Масала, комбайнаш жагІа билла е кхы гІулакх даьнийсъяьча моттигашка дІаоттаю, хІаьта цхьадолча боахамашка — кхоалленашта кІал. Автомобилаши трактораши гаражашка е лаьрххІа цу гІулакха хьадаьча отарашка дІаоттаю. Къаьстта бехктокхаме йола оатхалаш, vалаш, аккумулятораш лаьрххІа йолча складий стеллажаш тІа лоаттаю. Цу тайпара Іуналдy техника, шеко йоацаш, йІаьххача хана тоае ца езаш лелаургья. хІаьта дика болх а бергба.

Юртбоахама машинаш, тІехьатосса инвентарь лоаттаелга, цунна Іунал делга къаьстта дика вІаштІехьдаьккхал Сунженски района «Победа», «Путь к коммунизму» яхача колхозашка, Грозненски района «Горячеисточненский», «Загорский», Урус - Мартановски района Гойтинский», «Красноармейский» яхача, Мичурина цІерагІча совхозашка.

Цхьабакъда, халахете а, тракторaш, автомобилаш, комбайнаш, кхыйола юрта боахама машинаш лоаттаяран царех пайда эцаран хІанз а кхоачамболлаш йоакхо ца ю дукха колхозаши совхозаши я вай республике. Цу боахамашка яц техника лоаттаяра лаьрхІа кийчъяь моттигаш, кхоаленаш, складаш, тракторашта, комбайнашта, автомашинашта технически гІулакх дара база. Бригадай усадьбай ковнашка лостам боацаш, дукхагІъяр хоттах, йувхех цІен ца еш, ший ханнахьа машиндаьтта ца хьаккхар бахьан долаш дукхагІйола оатхалаши узлаши мукхйна хул техника цу тайпарча боахамашка. Цудухьа ханал хьалха йох из. Цу гІулакхо боахамий экономикана доккха зе а ду.

Масала, Ачхой - Мартановски района «Самашкинский» совхоз (директор А. Даутов, керттера инженер М. Башаев). Дика механизаци яь боккха боахам ба из. ХІаьта мишта лелаю техника?

Совхоза керттерча мехмастерске коа латт 15 комбайн. Хоттах, хьувкъам чуэцача хана тІалетача йувхех цІенъянза я уж. Цхьайолча комбайний чархаш хецаеннай.

Контора юхе латт органически удобренеш дІа-хьа кхувса агрегаташ, скрепер, кхыйола техника. Чархаш хецаенна, мукх ца яийтара машиндаьтта хьакханза я уж а.

Совхоза керттерча хьатта коа укх 1972 шера хьаяь хиннача «Москвич-434» марках йолча шин автомобила оатхалаш, кузоваш. ХІанзчул тІехьагІа а дукха болх бергбар, леларгьяр уж машинаш нагахьа санна царна ший ханнахьа доагІа Іунал даьдаларе, дикача даьшка кхаьчалаpe. Лехача цу машинай документаш кораде магаизар.

Во лелаяр, лоаттаяр бахьан долаш ехай кхоалагІча отделене пхелагІача бригада 2,5 эзар сом мах бола доакъар дулла цІена шиъ агрегат. ДІахо пайда эца йиш йоацараш санна акташ а уттаяь дІаяьхай уж. ВІашагІъяьккхай «2-ПТС-4» марках йола цІена шасси. Пайдана яц аьнна тІера дІаяккхалехьа, запасной оатхалашта вІашагІ а яьккха латт шоллагІча отделене йиълагІча бригаде ши гусеничнии трактор. Цхьан хана низ болаш хиннача машинех хІанз духхьал рамаш мара хІама йисаяц.

Шелковсой района «Шелковский» яхача фуиа жа леладеча завода (директор Б. Ерик, керттера инженер С. Батукаев) техника механизаторашта тІачІоагІъянза я, хІаьта дагадеххача моттигашка лоаттаю из, кхыметтел механизатораш бахача а. Кабинах даькха кизга бІалгаш доха а деш вІашагІъяьккхай гусеничнии кхо трактор. Хьамча чархаш цхьаннахьа дІа ца язъеш дІател механизаторашта. Иштта, лафеташта лаьрхІа цІена ялх чарх улл механизатора Макаева коа. ХІаьта цун трактора тІехьатессача лафетах йоалла йиъ чарх цІена я.

Юртбоахама машинашта технически гІулакх дара график яц, кхаьннех ши дакъа тракторaш еха латт.

Цу района Менжинске цІерагІча колхозе (председатель Н. С. Бузинный, керттера инженер И. И. Чинакин) яц техника лоаттаяра лаьрххІа вІаштІехьъяьккха моттиг. Машинаш дІаоттаеча коа техникана доалдара бехктокхаме хургвола саг оттаваьвац, из хила веззаше а. Кхашкара балхаш чакхдаьнначул тІехьагІа акташ а уттаеш механизаторашкара хьаэца езаш хинна техника хІанз а хьаэцанза я.

Телхаю Іан замалахьа лоаттае техника дІаоттаяра бокъонаш. Пайдана йоацача яьннача техникана тІера хьаяьхача оатхалий учет лелаяц. Телхаю пайдана йоацача яьнна юртбоахама техника тІера дІаяккхара 1966 шера 7 январе тІаийцача СССР Министрий Совета соцамагІа оттаяь порядок.

Малгобекски района «Ингушский» яхача комсаш лелаеча совхозе (директор Б. Ю. Цороев, керттера инженер Х. А. Бузуртанов) 1973 шера хьаяь «ЖКА-2, 6» марках йола шиъ 1975 шера хьаяь бобови культураш чуэцаш йола шиъ — йиъ жатка, «1-ПТИ-4» марках йола органически удобренеш дІа-хьа кхувса кхо агрегат мукх а юаш йоархІашта юкъе латт. Ялх эзар сом совгІа мах ба цу техника. ВІашагІъяьха дукха юртбоахама машинаш я укхаза. Иштта, тІехьашкара ши чарх, двигатела цхьацца оатхалаш, приборий улг, управлене механизм хьаяьккха, фараштa, кабинах даькха кизга бІалгаш дохадаь латт силос тІаювтташ йола машин (инвентарни номер 104). органически удобренеш дІа-хьа кхувсача цІенача агрегаташ тІара хьаяьхай чархаш, тормозни барабанаш, кхыйола оатхалаши механизмаши. Совхоза еррига техника ГОСТ-а бокъонаша дІадеххача тайпара Іан замалахь лоаттаяра дІаоттаянза я.

Цу тайпара техника лелаяран лоаттаяран кхоачамболаш йоакхо яц Грозненски района 1 Мая цІерагІча, «Советская Россия» яхача колхозашка, Веденски района «Прогресс», Малгобекски района «Малгобекский», «Кавказ» яхача совхозашка.

ЛоархІаме да минеральни удобренеш лораяр. Парте XXV съезде КПСС ЦК отчетни доклад еш новкъоста Л. И. Брежнева боккха теркам тІабахийтар удобренех пайда эцара, уж дІа-хьа кхухьаш а лоаттаеш а лораяра.

Дукха тайп-тайпара минеральни удобренеш хьаккхуь вай республика боахамашка. ХІаьта юрта боахама болхлошта дика хов царех нийсса пайда эцаро юртбоахама культурай хьувкъам алсамбаккхара мел доккха новкъостал ду. Масала, минеральни удобренех лерттІа пайда эцача хІара гектара тІара чуэцача ялата хьувкъама — кхо-йиъ центнер, бьцадаарий хьувкъама 12—15 центнер тІаккхет.

ХІаьта мишта лоаттаю, лораю низал пайда беш йола минеральни удобренеш? Хала хете а, цу гІулакха бизза теркам тІабахийтац республика дукххача боахамашка.

Иштта, «Малгобекский» яхача комсаш кхееча совхоза (керттера агроном А. Я. Газднев) хьалхарча бригаде духхьал кхай тІа Іодоссадаь латт ши эзар сом совгІа мах бола 30 тонн калийни тух. Лаьттаца дІаувш йовш латт из мах бола удобрени. Цу совхозе кхоалена кІал улл 20 эзар сом совгІа мах бола 60 тонн медный купорос. ТІоадал йолча моттиге из латтар бахьан долаш ехай удобрени чуйола дукхагІа йола бешкеш, царна тІатийса укх юртбоахама машинай оатхалаш, турбаш.

«Кавказ» яхача комсаш кхееча совхозе (керттера агроном В. Н. Крошко) йовш латт 20 эзар сом совгІа мах бола 200 тонн аммиачни селитра, 62 тонн калийни тух, 10 тоннал совгІа карбомид.

«Самашкинский» совхозе 8 эзар сом совгІа мах бола 100 тонн минеральни удобрени улл тишъеннача кхоалена кІал. Бехача тховнах чуужуча ладаро йошаеш, лаьттанца дІаувш латт из. ХІаьта минеральни удобрени мишта лоаттаю, лораю хьажа, тахка баьхкарашка, боахаме минеральни удобрени яц, аьлар совхоза керттерча агронома С. А. Тавбулатова. Безам бацар цун минеральни удобрени лораяра боахаме мел во йоакхо ю гучадалийта.

Минеральни удобренеш лоаттаяра лаьрххІа хьаяь помещенеш яц Шелковской района Менжинске цІерагІча колхозе а (керттера агроном К. И. Аржинт). Ара латт цига минеральни удобренеш. Цул совгІа цхьаккха учет йоацаш лелаю уж. Документашка хьежача, колхозе хьаеначул дукхагІа хилар лаьтта хьаьндеш, юртбоахама культурашта подкормка еш пайда ийца удобренеш.

Укхаза цІаькха а дагалохийтача нийса хургда КПСС XXV съезде ше къамаьл деш новкъоста Л. И. Брежнева «Лаьттан хам па беш, техникахи удобренеехи пайда во эцаш йола моттигаш теркал па еш йита йиш яц, бокъо яц вай». — аьнна дешаш.

Юртбоахама техникеи минеральни удобренеши лоаттаяра, лораяра болх лерттІа вІаштІехьа ца баькка нах, шеко а йоацаш, бехктокхаме оза беза бокъонага хьежжа. Цу хьакъехьа прокуратура органашеи халкъа тІахьожама комитеташеи, тохкамаш а деш, цхьацца гІулакх деш да. Цхьабакъда из цу деша цхьа оагІув мара яц. Керттера дар — техникеи удобренеши лоаттаелга, лораелга лерттІа вІаштІехьдаккхар. Уж дешаш хІара боахаме мел дика кхоачашду кІоаргга тахка деза гарггарча хана. Гучадаьнна кхоачамбоацараш ма-могга сихагІа дІадаха а деза. Юрта боахама къахьегамхой из хІанзара керттера дехкар да.

А. МОРОЗОВ, Нохч-ГІалгІай АССР прокурора заместитель.

Доазол дехьара

ГДР. Гриммерча (Лейпциг округ) химически машинаш еча предприяте продукци дика йовзаш я вежарашха долча мехкашка — социалистически экономически интеграце партнерашта, эггара хьалха Советски Союзе а йовзаш. Цу заводе, масала, хьаю мехкдаьтта чакхдоаккхача установкай лоархІаме дакъа дола оборудовани. Укхаза производствана юкъейоалаеча хІанзарча автоматика новкъостал ду предприяте болхлошта овсарле лакха йолаш къахьега а иэделаш тІехдика арахеца а.

СУРТА ТІА: производства участкаех цаІ.

АДН—ТАСС сурт.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ МЕХКАШКАРА ХОАМАШ

ВАРШАВА — КАТОВИЦЕ — КЕРДА АВТОНИКЪ

Автомобилаш лела йолаеннай Варшавера Катовице болача кердача польски автонаькъагІа.

Из ба тІагІолла тилла бІаь совгІа тІий а долаш, пхорагІа чакхдоалаш кІал гІолла даьха наькъаш а долаш бола биъ оаса бода хІанзарчарех бола никъ. Из бахьан долаш шин сахьата лоацагІен паргІатагІен хиннаб мехка йоккхагІа йолча промышленни шин центра юкъера никъ.

«ГУТНИ СТАВБА» ЮБИЛЕЙ

Ткъаь пхиъ шу дизад ЧССР-е йоккхагІа йолча, правительственни совгІатаца — «ГІирсаш дара карагІдийнна хІамаш бахьан долаш» яха медаль яларца белгалъяьккхача город Кошицерча «Гутни ставба» яхача гІирсаш деча словацки объединене. «Гутни ставба» новкъосталца хьалъяьй Словацки Социалистически Республикана индустриализаци яра гІулакха меттел, ерригача Чехословаке халкъа боахам дегІабоалабеча а Іалаьмате боккхача лоархІаме хинна бІаьш заводаши итташ промышленни комплексаши. Царна юкъе — Кошицера Малхбоален словацки металлургически комбинат, Жиаре - на - Гронера алюминиеви завод, Банска - Бистрицера цементни завод, химически, машинаш еча, кхачан промышленноста предприятеш, граждански гІишлонех дола тайп - тайпара гІирсаш. Укх тІеххьарча хана кошицки «Гутни ставба» хьинаре дакъа лаьцад Оренбургера СССР Малхбузехьарча доазонга йода газопровод юллача.

(Прагопресс —АПН).

«РЕАКОН» — ВОДИТЕЛИЙ «МАЛАЙК-ХЬАЬХО»

Гаьнна мухь кхухьача фургоний - рефрижераторий водителаш, массаза а яхар мо, йоккха профессиональни опыт йолаши физически халонаш дика лоалуши ба. Цхьабакъда гонахьара пейзаж цхьатарра йолаш долча наькъашка гІолла йІаьххача хана болхаш хилча терко меллу, сихагІа кІаьдлу. Хатарах водитель лоравара новкъостал дергда «Хунгарокамион» яхача венгерски автотранспортни предприяте специалисташа хьаяьча «Реакон» яхача кердача приборо.

ХІанзле а хьаяьй цу тайпара, хІанз керттерча даькъе машинаькъа транспорте пайда эцаш йола, массехк контрольни прибор. «Реакона» башхало сенах латт аьлча, из латт, водитело цу сахьате кнопка тІа пІелг тоІабарца жоп дала дезаш дола сердалон хоамаш цо бе-беча тайпара ха яьнначул тІехьагІа телаш хиларах а цу тайппара шофер даим фе хургволаш воагІавеш хиларах а. Скоросташ хувцача, гола тохача, сигнал луча, тормоз тохача, ко дІа-юха хьувзадеча хана сердалон хоам ца беш дукхагІа юкъ юкъе йолийт водитела теркам тІера ца баккхар духьа. «Хунгарокамион» яхача предприяте пхе машина тІа тоххкам баьб «Реакона».

АПН.

ГУЧЧАХЬАРА ЭКСПАНСИ

ЙІаьхий а тайп-тайпара а бедален энергетически ресурсаш, дарегІа балха низи мадарра аьлча цхьаккха доазув доаца рыноки йолаш долча Къулба-Малхбоален Азе мехкаша белггалара моттиг лоац Японе арахьарча экономически политике. Цу политика маІан оаьддача истоически хьалашка хьежжа хувцалуш хиннад. Тактически приемий диапазон а хиннай бе-бе: дунен шоллагІа тІом хилале хьалхагІа санна, иштта из болча хана а герза низаца лелаьча интервенцешкаоа яьнна хІанзара «инвестицей политика» оалачунга, вешта аьлча цу региона мехкий экономикага йоккхий капиталовложенеш дІаахийтарга кхаччалца.

Кховзткъе иттлагІча шерий хьалхарча ах юкъагІа Японера дІаухаш хинна инвестицеш къаьстта дукха яр. Нагахьа санна 1969 шера Къулба-Малхбоален Азе мехкашка дІаухийташ хиннача кхыча мехкий ерригача капиталовложенешта юкъе цар лоаца дакъа 13,6 процент хиннадале, 1976 шу чакхдоалаш 33,6 процент дар. Цу хьоккхамга диллача Къулба-Малхбоален Азе мехкашка кхыча мехкаша дІаухийтача инвестицешта юкъе керттера инвеститор а хинна дІаэттай Япони Цо доазол дехьа ухийтача ерригача капиталовложенех 27 процент цу мехкашка йолх.

Къулба-Малхбоален Азе мехкий хьакъехьарча Японе «инвестицей политике» белгалбоалаш ши лостам ба. ЦаІ — хьадарга Японе ший товарашка бодачул дукха а кІезигагІа мах бодаш дола потребительски товараш хьаду предприятеш цхьаьна хьалъяра пайда эцаш йола «яйгача промышленноста мехкий группа» (Тайвань, Гонконг, Сингапур, Къулбехьен Корея) экономикага дІаухийта капиталовложенеш. Белгалдоалаш хІама да товарий цхьа дакъа Японе а кхухьаш хилар.

ШоллагІа лостам — уж я «юххьанцарча бедала мехкий группа» (Филиппины, Таиланд, Малайзи, Индонези) экономикага дІаухийта капиталовложенеш. Цига японски капиталех пайда эц бедал йоаца а хІаьта предприятеш хьалъяра, хІаьта цунах йоккхий экономически финансовни гІойленаш хул капиталаш дІаяхийтарашта.

Белгалдовлаш хІама да, Къулба-Малхбоален Азе мехкашца леладеча экономически бувзамий хІанзара форма, кхы дукхагІа а кІезигагІа а йоацаш, «цхьатарра бокъонаш яраша вІаши гІойле йолча тайпара цхьана леладу гІулакхаш» санна лоархІаш японски пропагандо кхайкаеш хилар. Из тезис бакъъяь хьаоттаяра Японен цу региона мехкийи доалерча гІозарий викалаша дакъа а лоацаш семинараш ю (эггара тІехьагІа яьр 1976 шера октябре хилар) лаьрххІа цу гІулакха Токио хьаяьча «Къулба-Малхбоален Азерча торговлена новкъостал дара, инвестицей, туризма центре».

Цхьабакъда кхыметтел цу семинара документаш тІа а харцахьа лоархІ вІаши гІойле хиларен партнерий цхьатарра бокъонаш хиларен принцип японски бизнесменаша гуччахьа телхаеш хилар. Масала, белгалдоаккх бІарзагІа йола пункташ японски оагІон доале а юсаш мах банза ца боала Малайзе доалерча гІозарий викалаш раьза боацаш хилар. Белгалдоаккх цхьана лелаеча предприятешка, цІаккха а яхар мо, бехктокхамеча гІулакхаш тІа ца бохийтача моттигерча болхлошца мугІареча фирмашкарча кулгалхошеи специалисташеи уж дегаза хеташ гІулакхаш леладеш хилар.

Ма-дарра аьлча, Къулба-Малхбоален Азе мехкашцарча юкъмоттига хьакъехьа «цхьатарра бокъонаш йолча партнерствацара» гІулакхаш вІаштІехьа ца хилар къайлахьац Токио а. «Нихон кэйдзай симбун» яхача лоархІамеча экономически газето дукха ха йоацаш яздора. «японски капиталсов чІоагІа чугІертаро цу мехкашка Японена духьалара уйлаш гІеттаю, барт эгІарга кхоачаду гІулакх» яхаш, йоагІа-йоагІаш йола японски органаш тІахьехар цо «барт эгІабеш йоаца экспанси» вІаштІехьъяккхар духьа цхьана леладеча экономически гІулакхий формаши методаши хувцара.

Кхетадеш да, капитализма ший маІан бахьан долаш «барт эгІабеш йоаца экспанси» вІаштІехьъяргйоацилга. Кхыметтел «цхьатарра бокъонаш ярий юкъмоттигаш» цунах оале а.

Токио.

А. ПАНТЕЛЕЕВ, АПН соб. корр.

Нах боабеш, материальни хьал чІоагІа воча даьнна долаш кхаьчар Керда шу чилийски къахьегамхошка. Пиночета режимо моцали къели енай миллионаш болча чилийцашта, хІалакьяьй мехка экономика. Мехкара ткъо процент бола баха нах — хьабе болх боацаш ба. Къаьстта халача хьала тІа ба Сантьяго йистошка баха къахьегамхой. Царна юкъе хьабе болх боацараш 40 процентага кхоач. Цар берашта дагаягІац дукха шурев шоаш йиаь ха.

СУРТА ТІА: Сантьяго йистерча цхьан моттиге.

ТАСС фотохроника.

КХУВШ ЙОАГIАЧА ТIЕХЬЕННА— АТЕИСТИЧЕСКИ КХЕТАМ

ШКОЛА керттерча дехкарех цаI да берашта атеистически кхетам балар. Школе Iомадеш долча Iилмаша хIаман хьисап деш волча сага гойт ер дуне кхоллар мишта хиннад, хIара къаман юкъе тайп-тайпара ды баржара бахьан малагIа дар да.

Кхыметтел 1—3 классашка дагIача бераша Iомадеш долча предметаша а лу царна нийса кхетам вахарах лаьца а дунен нахи кхолларах лаьца а. Школо луш бола атеистически кхетам дIаэца хала хул цхьаболча дешархошта. берий хана денз шоашта белла кхетам харцахьа боландаь, цу кхетамо «даьла эгIазлонах» шоаш кхерабаьчдаь.

Цудухьа хьехархочо тIалатт доккха дехкар — ше хьехаш дола предмет, школай программаш тIа дола хIамаш бераша аттагIа а дикагIа а кхетадергдолаш хьеха. ХIара уроках хьехархоша йоккхача говзалца белгалъяха еза атеистически кхетам луш йола оагIув. Школай программаш тIа къаьстта дьна духьала хIама деце а хьехархочун дехкар да, дынах теш тхо, яхаш, ды хьаллоаттабеча наха лелаю харцонаш дешархошта хьалхашка гучаяха.

Кхувш боагIача кагирхошта атеистически кхетам луча хана алхха Iилман хьехам белча валац хьехархо. Дешархой Iомабе беза уроке а вахаре а нийслуш дола хIамаш нийса кхетаде. Шоашкара тохкам бе Iемача бераша, 3-ча классе мара уж деце а, дика кхетаду дуне адмий хьинарца кувца йиш йолга, ер дуне «дала хьакхеллад», «далла мара хувцалургдац» яхар чийса доацилга.

Шоашта тIалатта дехкар доккха а сий долаш а долга ховш ба тха хьехархой. Уж ба чаьна мотт хьехаш вола М. И. Куртоев, истори хьехаш йола Т. А. Бокова, наьна мотт а эрсий мотт а хьехаш йола завуч З. Н. Гандалоева, химия а биологи а хьехаш йола П. М. Арбузова, математика хьехаш бола И. Т. Смайлиева, М. Т. Гетагажева эрсий мотт хьехаш бола Л. Г. Пудовкина, Н. В. Ильина, иштта кхыбараш.

Атеистически кхетам луш вола саг хьаькъал долаш а кхетам лакха болаш а, дукха дийша а дукха ховш а хила веза. Цудухьа тха хьехархоша школьни программаш а методически документаш а Iомадаь ца Iеш, цахаддаш деш марксизма-ленинизма лард елараша, Макаренко, Горький, Белинский, Сухамлинский санна а, иштта кхыболча а цIи хезача наха дуне кхолларах лаьца а дынах лаьца а яздаьр.

Хьехархоша шоашта ховш дола хIамаш, шоаш Iомадаь Iилманхоша яздаьр хьинар кхоца деш дIалу дешархошта цар дай-ноаношта, юрта бахача наха. Дукха къахьег хьехархоша берий дай-ноаной собранешка а цIагIарча лекторешка а кечам беш, наха хьехам луш уж чакхйоахаш. Наха цунах боккха пайда боал. Царна аттагIа хул шоашта дIалуш дола хьаькъал дIаэца, цунах шоай вахаре пайда эца.

ХIара бетта доагIача шоллагIча шинара дийнахьа хьехархой арабовл наха юкъе болх бе. Юрта бахаш болча наха берий даьшта-ноаношта гойт оаха мел доккха зе ду кхувш йоагIача тIехьенна ши духь долаш луш болча кхетамо: школо дыч духьала, хIаьта цIагIарчар школана духьала. Цунах берий хьаькъал эшалу, дег чу кхерам боcс. ТIаккха бера дика дешалац. Халла итт класс яьккха ваьлча, наггахьа вар мара дIахо деша а вохалац.

НАХА юкъе дешар даржара новкъарле ю школа луш болча кхетама духьала шоай кхетам бала гIертачар. Мохк тоалургбац массаволa саг кIезиг-дукха дийша ца хилча. КIезиг-дукха яхар кхетаде деза итт класс, школьни программаш тIа яздаьча тайпара, хIаман шийгара хьисап де ховш яьккха хила веза хIара дешархо, аьнна.

Дешарах мара беркат даргдац вай мехка. Цудухьа вай Коммунистически парте оттадаьд: Советски Союзе мел вола саг юкъера школа яьккха хила веза, аьнна. 60-лагIа шу доладеннад вай Советий Iаьдал этта. Тахан вайна яьнна паргIато ца гуш вар бIаргаш дайна баьдеи даькъазеи саг ва. Царех лархIа мегаргба дешарах лаьца оттадаь закон кхоачаш ца дераш. Бераш деша ца ухийтачарга, тайп-тайпара бахьанаш доахаш, уж дешара юкъера доахачарга ала деза: оаш леладер Iалаьмате во хIама да.

Дукха бене а баьде нах кIанз а болаш ба. Воай махулла новкъостал де деза вай цу наха. Нагахьа санна шоашта дIалуш дола хьаькъал дIаэцаш беце, хьехархой дехкар да уж мехка хьалхашка гучабаха а Iаьдала хьалхашка уж бехктокхаме озара дош оттаде а.

Кхувш боагIа кагирхой коммунистически кхетамца кхебе дехкарийла ба дай-ноаной. Вайна ма-харра, хьалхарча 3—5 шера беро шийна гонахьарча наьха оамалаш хьаэц. Берах саг хьавер нах ба: дика е во.

Бер хьалкхувш долча дезала юкъера гIулакх боккха лоархIам болаш да цунна нийса кхетам балара. Беро зув шийна гонахьара хIамаш. Дезалхошта юкъера гIулакх, цар бу болх, цар дувцар, цар дувхар хьокхам ба бер кхедара. Цудухьа бер кхетамца кхедара духхьал школа бу болх кхоачам хиллал бац. Даьш-ноаноша шоай берашта луш бола кхетам вай парте ма-яххара хила беза.

СоагIапча дукха ба бераш дика кхедеш бола дай-ноаной. Царех ба Гандалоев Шарпудин, Гандалоев Нурдин, Мержоева Радимхан, Евлоев ХIарон, Мержоев Хьамзат, Белхароев Башир, Галаев Башар, Куртоев Муэса, иштта кхыбараш.

КIезига бац шоай дезалхошка ца дешийтараш а, къаьстта мархаш доастача дийнахьа бераш дешарах доахараш а. Дукхача даьша-ноаноша соахка а цул хьалхарча шера а мархаш доастача дийнахьа школе дахкийтанзар шоай бераш. Царех ба Галаев Закре, Эсмурзиев Шабаз-Гири, Галаев Махьмад, Галаев Зяудин, Коригов Iази, Коригов Сулумбек, Цечоев Хасмахьмад, Мержоев Махьмад, Мержоев Абдурахьман, дукха кхыбараш а. Цу тайпара болча даьша-ноаноша школо бaь болх боабу.

Шоашка хьехархоша яхар дIаэцаш бац «Ингушский» совхоза шофер Коригов Бахьаудин, цу совхоза тракторист Цокиев Макшарип, ГПЗ завода болхло Цокиев Умат-Гири, Цечоев Башир, Белхароев Осман, Барахоева Мовли, Арсамакова Мария. Уж ба вайнаха юкъе дешар даржар кхераш, школе луш болча кхетама духьала шоай кхетам баккха гIертараш. Уж гIерт шоай берий ираз доале, уж дешарах а даьха. Тахан школе ухаш бац 10-ча классерча дешархо Коригова Цаэш, 9-ча классера дешархой Белхароева Аза а Цечоева Лида а, 8-ча классера дешархой Цокиева Марем а Цокиева Люба а, 6-ча классера дешархо Барахоев МухIажар, 4-ча классера — Цечоева Хадчат. Берий деша безам ба. Дай-ноаной бац царга дешийта раьза. Уж дIакхетабе педколлектива новкъостал дар дех оаха юртарча Совета исполкомагара а «Ингушский» совхоза парткомагара а.

Вай доккха дехкар да массане а юкъара юкъера дешар чакхдаккхара хьакъехьа дола закон кхоачашдар, берригача кхувш боагIача кагирхошта коммунистически кхетам балар.

А. БАЗОРКИН,
Малгобекски района № 19 йолча СоагIапчарча юкъерча школа директор.

МАЙЯЙ ГОВЗАЛ— МОСКВЕИ ЛЕНИНГРАДЕИ

Москве, Малхбоален халкъий говзала Паччахьалкхен музее. 10 декабре денз болх бе йолаеннай «Майяй говзал» яха выставка. Цига хьокха оттаяь я мексикански коллекционера Мануэль Барбачано Понсе скульптуран керамикан коллекци.

Колумбал хьалхагIа оиначa Америка ерригача цивилизацеех вай мехка дуккагIа йовзаш яр майяй культура я. Дух тIа ца воалалуш дола хIамаш ший тIехьагIа кIезига юхедитадац цу халкъо: масала, майяр мишта хьадаьд шоай тамашийна маьлха календарь е математикана европейцел бIаьшераш хьалха бовла мишта вIаштIехьдаьннад цар. нуль цуна юкъе а йоалаяь? МассехК шу хьалхагIа Москве араьдьна «Майяй жреций къайленаш» яха Кузьмищев Владимира книжка цу сахьате дIайийца дIадихьад. Хетаргахьа, эгара чIоагIагIа йола цхьа къайле гучаяьккхай майяй йоазув дешха хайнача советски Iилмахочо Кнорозов Юре.

Майяй художникий, скульпторий, Iилмахой цIераш вайга хьаккхаьчаяц. цхьабакъда бухсоцачa кхаьчача из ерригa цивилизаци, из ерригa культура— бIарчача халкъа кхоллам. ГIаьрахоша дайхад майяй культурни памятникаш, вай планетерча эгара йоккхагIа йолча цивилизацеех цаI хIалакхяьй. Цудухьа дукхагIа а деза да вайна юхедиса кIеззига мара дозцараш.

Москве гойташ я цIагIа лелаяь керамика, тайп-тайпарча кепара культовн сосудаш, хIаьта иштта йоккхий йоалa терракотовн бIалгIилгаш — майяй изобразительни искусства геттара къаьнарен шоашта нийсса цу хана кхы цхьаькхаш ца хиннеи хIамаш. Йоккхача говзалца белгалйоалаш я наьхен фаьлгашца дувцача хьайбайи сибатехьа хьаяь флейташ шоклекхаргаш, погремушкаш. Кепагеи тIагIолла даь догамаш бе-бе хиларгеи диллача чIоагIа теркам тIаозаш я керамически сосудаш. Аттен хийцдан жIакаш кхахьарца, композици йиза чакхъяьнна хиларца белгалдоалаш да керамика тIа даь догам. Ширача замаладхьарча художникаша баьча балха бIарахьежача кхетаду ширача Греце сийлахь-боккхача говзанчашца майяш хIана нийсбу, — талант йоккха хиларца вIаши тара лест уж.

«Майяй говзал» яхача выставко цу цхьан хана болх бу Мануэль Барбачано Понсе коллекце вож дакъа гойтача Ленинградски Паччахьалкхен Эрмитаже а.

Экспозиця дIакхоачашъю ширача храмий сурташеи пенаш тIа гIолла даьча догамашеи. Иштта арахийцай иллюстарцеш тIайола къаьстта каталог а. Цу дерригача хIамаша хьажа баьхкарашка йиш хулийт майяй башха-дика говзал ма-ярра йовза, Мексика истори дикагIа кхетаде.

Петр РОМАНОВ,
АПН корреспондент.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ДЕШАРА ЙОЛА БОКЪО

Общества бокъонца йолча демократизмо массанена а паргIата хилийта лерхI образовани. Социалистически общества хьаккхайкаяь ца Iеш, ший берригача гражданашта бокъонца тешшаме Iалаш а яь дешара йола бокъо.

Йоазув-дешар ца ховраш вайцига дагара ца беш битаб. хIана аьлча йоазув-дешар ца ховраш боаца дукха ха я. ЦСУ отчета тIара деша Iемад вай: 1975 шу чакхдовлаш лакхерен юкъерен (йиззан йизза йоацеи) образовани йолаш бар халкъа боахаме болх беча нахах 77 процент; тайп-тайпарча дешаро чулаьцав 92 миллион совгIа саг (хIаьта цун маIан да СССР-а хIара кхоалагIа вола гражданин дешаш хилар!).

Октябрьски революци яьнначул тIехьагIарча шерашка Советски Союзе хьаяьй бокъонца демократически йола просвещене система. Ераш я цун цхьайола башхалонаш:

— дешара гIулакха СССР гражданий бокъонаш, моллагIча расахи къамахи уж бале а, кхал е маIа хиларга, ханага, дынцарча гIулакхашка, торонгеи социально хьалагеи хьежа йоацаш, цхьатара хилар;

— школаш паччахьалкхен система йолаш хилар;

— дерригa бераши кхувш боагIараши деша декхарийла хилар;

— дешара мотт ший хьашт дар харжа мукъа хилар: ший наьна меттала е СССР кхыча халкъа меттала деша;

— моллагIа тайпа дешар мах боацаш хилар, дешархоех цхьадола дакъа доллача хIаманца паччахьалкхено Iалашдеш хилар, дешархоштеи студенташтеи стипендеш телар, царна материальни новкъостал дар;

— дешара лохагIча лагIаш тIара лакхерчар тIа вала торо а хулийташ, дешара заведеней деррига тайпаш цхьаннахаьра ваьлча вокхазахьа дIачуэцаш хилар.

Капиталистически мехкашкарча дуккхача тайпарча, частнии паччахьалкхени, паргIатеи автономнии оалаш яраштa меттел, вайцига хьаяьй цхьатарра йола, берригача гражданашка цхьатарра дIакхоачаш йола общеобразовательни школа.

Юххьанца, Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци ма-яьллинге а, вайцига дехкар даь тIа а дожадеш дикь шера дешар юкъедаьккхар, хIаьта из бахьан долаш 30-ча шерашка дIадаьлар йоазув-дешар ца ховлга. Цул тIехьагIа дехкар а даь тIадожадир горхI — бархI шера образовани йоаккхилга. ТIаккха юххера а, тахан — массане а юкъера образовани йоаккхилга, хIаьта из йоаккхилга хIанз керттерча даькъе вIаштIехьдаьккха даьннад.

Исторически хила бокъо йоацаш дола хIама — дуккха халкъаш, кагий къамаш оалараш, къаьстта а паччахьа Россе Iазапе лоаттадаьраш дешара гIулакха геттара тIехьадиса хилар дIадаккха вIаштIехьдаьннад Советски Iаьдала. ХIаьта Октябрал хьалхагIа 40 совгIча халкъеи народностеи кхыметтел шоай йоазув а мича хиннад. ХIанз Средни Азеней цунна лоаллаха уллача Казахстанан кхоач советски вузех лорхIагIа дакъа совгIа (860-нех 120 хIана кхачац аьнна), цигарча пхе республике бахa нах ерригача Союзе бахарех нийслагIа дакъа мара боацшехьа а. 1939-чей 1970-чей шерашка яьча переписканнта юкъерча юкъагIа бахача наьха 1000 сага лоархIаш лакхерен юкъерен образовани йолаш бараш дуккагIа хиниаб, масала, Таджикистане—40-негара 420-нега, Киргизе — 46-негара 452-нега, Узбекистане — 55-негара 458-нега, Туркмене — 65-негара 475-нега, Казахстане — 83-негара 468-нега кхоачаш.

ХIаьта хьадувла хIанз хьожарга вай дешара йола советски гражданий бокъо материально мишта Iалашъяь я. Массе тайпара дешар мах боацаш хиларал совгIа (хIаьта из-м, бакъдар аьлча, керттердар а да), кхы малагIа льготаш, материальни новкъостал кхоач дешархошка, студенташка Советски паччахьалкхенгара?

ССР Союза Конституцеи цунгара хьайоагIача халкъа образовне хьакъехьарча законодательства Лардашеи дешара бокъонна шерра материальни гарантеш а еннай. Масала, Лардий 46 статьяс дешархошта, студенташта чIоагIъю лабораторееx, кабинетех, аудиторееx, читальни залех, библиотечни фондех а дешареи дешара-гIонна йолча кхычеи средствиех, а учреждененех а (спортивни базаехи гIирсехи, инвентарах а кхыча оборудованех а) мах боацаш пайда эцара бокъо.

ТIехьа ца бусаш стационарашка, дийнахьарча отделенешка дешача студентех 73 процентo паччахьалкхен стипендеш ийду. Цул совгIа, вузий ректорий кара къаьстта фонд я эггара чIоагIагIа эшача студенташта новкъостал дара. Студентий - отличникий стипендеш вайцига массазарчарел дикьлагIа дакъа дукхагIа да. Цул совгIа, хIара шера дуккагIа хул юкъарчал доацаш шоай болхлой вузашка деша ухийтача промышленни предприятешкара, колхозашкара, совхозашкара стипендеш ийдеш бола студенташ.

Школашка - интернаташка доллаца хIаманца (кхачанца, барзкъанца, кога гIирсаца, дешара пособешца) керттерча даькъе паччахьалкхен чотах Iалашцду вайцига бераш. ХIаьта хIара дикьлагIа дола бер интернате леладарах мах бала ца безаш геттара мукъа доакках.

ДIаьхдаь ди долча школашкеи группашкеи кхачанца Iалашбу дешархой, царех 15 процент — мах боацаш. Массаза я яхар мо, IуйрIйна бархI сахьат даьлча дена сайрийна ялх сахьат даллалца хул цига бераш. 1974/75 дешара шера дIаьхдаь ди долча школаша-интернаташеи школашеи чулаьцадар 8 миллион бер а кхувш боагIараш а.

Шерагара шу массаза доал дукхагIа дIахец Советски паччахьалкхено бюджетера ахча просвещененеи образованенеи: ухх тIеххьарча пхе шера из ахча цкъан ахаззеи хIана хиннадац аьнна дукхагIа а хинна, 1976 шера 7.6 миллиард сомага дIакхаьчар.

Бокъонца демократически я образовани массанега а кхоачийташ йолеи цул бе-бе формаш лелаюи, белггала аьлча болх бераштa лаьрхIа, система. Вай мехка геттара чIоагIа уйла тIайохийт заочни дешара. МалагIа, цу даькъе материальни а, хьалаш ду Советски паччахьалкхено заочнои сайрийнеи деша багIараштa? Сенца новкъостал ду царна общества?

Вайцига кхаь шера школаши къаьст-къаьста классаши вIашагIъехк сайрийнарча (смении) юкъерча общеобразовательни школашка. Цига болхлошеи мастераша-практикашеи шоай квалификаци лакхъярцеи технически знанеш кIоаргъярцеи цхьана цар цхьаьна бахьанех шоай вIаштIехьа ца доалаш юкъагIа йиса хиниа юкъара юкъера образовани а чакхйоакх. Иштта йоакхо ю наьха профессиональни квалификаци лакхъяра меттел, уж массе оагIорахьара, цхьатарра дегIабоалабара а. Юрташка из болх беш я къаьстта яххаь дешара комбинаташ.

ХIанз СССР сайрийнарчеи заочнии школашка дешаш 6 миллион совгIа саг ва. Царна дуккха льготаш оттаяьй. Масала цхьаьраш йоалаяргья вай. Производстве боллашехьа а дешаш бараштa лоацдаь балха кIира е лоацбаь хIара деинара болх. Цхьабакъда цар материальни торонаш толха ца яр духьа дешара мукъа луш йолча хана шоай алапех ах тел царна. Хьалчубоалаши йистебоалаши экзаменаш дIаяла къаьстта отпуск лу заочникаштеи сайрийна деша багIараштеи — 20 балха дийнахьа — бетта юкъера алапи а долаш.

Уххжамо льготаш тел студенташта — сайрийна деша багIараштеи заочникаштеи. Дешара заданеех дика лоархIабераштa курсага хьежжа 20—40 календарни ди лу — лабораторешка занятеш е, зачеташи экзаменаши дIаяла, хIаьта дипломии болх язбечеи дIалучеи хана — 4 беттагеи (лакхерча школе) 2 беттагеи (юкъерча специальни дешара заведенешка) кхаччалца отпуск. Цу тайпара отпускаш мел йолча хана алапи тел.

Цу тайппара, образованена йола СССР гражданий бокъо массане а цхьатара я. ТIаккха, нагахьа санна хала лазар а кхийтта саг метта аллийсача? Ишта волча сага а деша йиш я. Цунна долча гIулакха — дешара заочни форма. Из системa юкъерча дешара санна, иштта лакхерча дешара а вIаштIехьяьккхай вайцига.

Советски общества чIоагIагIа терко ю унеча—къорача, бIаргаш дайнача, меттазача, кхы тайпа сакхаташ долча — берашка дешийтара. Хьехаш 13 дефектологически факультети отделении йистеяьккха 53100 педагог а волаш 2400 специализировании школа я СССР-е болх беш.

Нах бахаш цхьаккха моттиг яц вайцига берий дешара йоакхо ца еш. Юрта районашкарча юкъерчеи бархI шерарчеи школашка вIашагIъеллай гаьнарча юрташкара даьхка бераш Iеча интернатий сеть. Интернаташ хьайийллай, масала, дай, даим тундре гIолла дIа-юха леланза ца боалача саьрч леладерий бераштa. Къаьстта школаш вIашагIъеxкай гаьнарча,наькъа ухача доккхийча кемаш тIарча моряккаштa.

Кхы а доаладе йиш я масалаш, цхьабакъда царех латтац керттердар. Керттеръяр я-принцип: Советски паччахьалкхено ший хIара гражданина образовани яккха торо ялара долла хIама ду.

Михаил КРУТОГОЛОВ,
профессор, юридически Iилмай доктор.

(АПН).

КИРГИЗСКИ ССР. Таласски района «Каракол» яха колхоз— республике хьайбаш леладерех боккхагIа бола боахам ба. Лакхача лоамашкарча цун даьгIенашка леладеш итташ эзараш жайи говраши я.

Жа Iуштеи бежа Iуштеи доккха новкъостал ду колхоза пенсионераша. Шовзткъеи иттнел совгIа ба уж. Ветеранашта дика йовз лакхача лоамашкарча Iан оамалаш, шелалахи дарзахи хьайбаш мишта лораде деза хов. Шоай «къайленаш» балха говзали къонабараштa дIайовзийт цар, фермай гIулакхаш мишта лел, доакъар дикагIа пайда баргболаш мишта дуаду хьеж уж.

Иштта колхоза ветеранашта хьаштдолаш да юрта бахача наьха вахара кхыдола гIулакхаш а. Школе деша дагIача бераша мишта деш хьежаш ба цаIаш, вожаш — къона дезал мишта бах. ЧIоагIа хала хул бехке волчоа кIай можамаш ярий Совете нийсвелча. Дукхача пенсионерашта партийни организаце тIабиллаб агитаторийи политинформаторийи болх. Цар беседаш сакъердаме хул, уж еча хана дуккха нах гуллу.

Юртара дIаваха дуккха ха а яьккха юха цIавоагIар аксакалашкара хьехам эца, гIулакх довза уж болча воагIа.

Аксакалаш чIоагIа раьза ба Советски Эскара мутIарашка гIулакх деш а хинна запасе цIавенача ефрейтора Абдылдаев Самарбика (сурта тIа аьрдехьара кхоалагIа вар).

И. ДРОНОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

ХЬАЖКIАШ... КОСМОСЕ

Советски космонавташа космосе еш йолча дукхача опыташта юкъе лоархIаме моттиг дIалоац биологически эксперименташа. Андриян Николаев, масала, космосе волаш традисканце зиза хьа мишта деллаллу хьожаш хилар. Петр Климука опыташ йир гороханa. ХIаьта Валерий Быковскийи Владимир Аксенови космосе болаш хьажкIай зIыргаш хьатIа мишта доалл хьежар. Иштта цар Лаьтта цIаера космически кема тIа хьахиина дийна пхандаргаш.

Саг а вахале хиннай космосе лаьтта тIара баьцовгIаши хьайбаши. Бакъда саг вахача мара космосе еш йола биологически опыташ йоагIача тайпара дика вIаштIехьъяланзар. ХIана космонавташа баьцовгIай клеткаш екъалуча, чкъаьрий, амфибеш, бактереш, баьцовгIаш дозал доацача хьалашка дегIаахара анализ еча Iилмахошта новкъостал ду.

МалагIа практически дехкараш кхоачашдара пайда эц космосе яьча цу тайпарча экспериментех?

Из хаттар дир аз СССР Iилмай Академе юкъарча генетика Институтa космически генетика лабораторe заведующега биологически Iилмай кандидатага Ваулина Эммайга.

Цу тайпара эксперименташа деррига дIадаьлча, сага космосе ваха никъ хьабийллаб, — аьлар цо. — Цул совгIа, цу эксперименташа, генетически ераш йолаш, кхыча планеташ тIа водача хаеи орбитальни станцешкеи сага дика хьалаш вIаштIехьдахара доккха дакъа юкъекхухь. Биологаша даьча тохкамаша хьахьеккхад хьайбашта тела доакъар тоадара дIаетта биологически хIамаш санна юрта боахаме лелаеш йола хи чурча баьций эггара дикагIеи продуктивнегIея йола штаммаш фона регенераци яра хьаяь штаммаш йолга.

Тха лабораторе хьаяь ЛАРГ-3 яхача хлореллай штамм доакъарах тохаш йола хIамаш хьаяра заводскойи полизаводскойи установкашка лелаю.

Космосе яьча тIехьарча биологически экспериментий материалаш тха лабораторе тохкаш латт. Сона хетачох, уж тохкамаш чакхдаьлча дуккха проблемаш вIаштIехьъяха новкъостал дергда цар. Уж тохкамаш деш гучадаьннача цхьадолча хIамаша тIехь-тIайоагIача хана, масала, гонахьара Iалам цIендара биологически методаш хьакхолла торо лургья

Светлана ЗАВГОРОДНЯЯ,
АПН корреспондент.

Ташкентски ингали

23 шу хьалхагIа, Ташкенте ингали ду завод йиллача хана денз йолаяьй Узбекистане ингале хIамаш дуккха хьае. Мишта хул хьажа эггара хьалха цу хана хьайир узбекски ингале хIамаш.

ХIанз заводо арахец лягаиаш (плов чудехка оаркхош), чайнигаш, оаркхилгаш, кхы тайпа пхьегIаш. Бахача наха къаьстта дика лоархIаш да сийна бос бола, «пахта» сурташ — йистошка гIолла дошо го а бахийта йола боамбе кIай бурилгаш тIалатта чай мела кадилгаш.

— Тха завод — хьаеча хIамашта сийна кобальт тIаеххача мехкарча кхаьннех цаI, — йоах завода директора Ибрагимов Абдурауфа. — Из чоалхане говзал Iомаяьй тхона Дулево яхача подмосковни городерча гIорьяьнна ингале хIамаш еча завода мастера.

ЙислагIча пятилетка шерашка реконструкци яьй Ташкентски завода. Цун территоре тIа хьалъэттай кердача йиъ цеха корпусаш. Тхана предприятера ерригаш а хIана яц аьнна йола производства керттера процессаш — бедал ахьацара яьнна кийча продукци дIаяхьийта яьшкашка йохкалца яраш — машинаша еш я. Цар балха тIахьожам лоаттабеш мара вац саг. Дукха низ тIабахийта эшаш бац из, цудухьа гIад а бахе заводе балха боагIа кхалнах.

Экспериментальни цехе керттерча художника Сабиров Батыра кулгалца даим керда формаш, догамаш, бесаш лех. Уж корадоагIа художникашта ширача хана топпара пхьегIаш еш хиннарий йовргйоацача говзалцара а, узбекски Iалама хозалцара а, республика тахахарча вахарцара а.

Республика доазонел гаьна арахьа а довзаш да узбекски ингали. ЧIоагIа дика могаеш чакхъяннай уж Румынеи Польшеи, Канаде а Бразиле а, Сиреи Гвинеи хиннача дунен халкъашта юкъерча дуккхача ярмаркашкеи выставкашкеи.

Эльпар ХОДЖАЕВ,
АПН корреспондент.

ТЕЛЕВИДЕНИ

11 январь
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. Островский. СССР Паччахьалкхен Академически ЗIамигача театра «Хьу» яха фильм - спектакль. 14.00 — Кинопрограмма. «Хьа къахьегам, хьа сийле я». 15.00 — Советски законий лардаш. 15.25 — БТ. Вайна Iалам довзаргда». 15.45 — БТ. Социалистически мехкий доттагIал. Куба республика. 16.15 — Абашидзе творчество. 17.00 — БТ. «Оакхарий хьакъехьа бераштa». Ленинградера передача. 17.30 — «Котало» яха передача дIахьу шозза Советски Союза Турпал волча эскарнарала Белобродова. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — БТ. Сметана а Дворжака а произведенешцара концерт. 18.40 — БТ. «Социалистически хьисапера вахари халкъа хьалторо тоаяларi» Передачана юкъе дакъа лоацаш ба СССР Главгидрометслужба начальник Израэль, СССР Госплана председателa хьалхара заместитель Паскарь. Советски Союзе атомни энергех пайда эцара Паччахьалкхен Комитета председатель Петросянц. Передача дIахьу политически обозревателa Вознесенскe. 19.40 — БТ. «Гаьнарча Къилбаседе леладаь тамашийна хIамаш» телевизионни дукха серийни художественни фильма премьера. Д. Лондона произведеней мотивагIа. 1-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — БТ. Дунеи тIара ашараш. 22.15 — Спорта хьакъехьа долча документальни фильмай программа. Йистеьлча — Кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.30 — «Нохч - ГIалгIайчу гIоллаи». Информационни программа. (эрсий, гIалгIай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Дунеи халкъашта юкъера обозрени (гIалгIай меттала). 19.15 — Документальни фильм. 19.25 — Идеологически балха практикацара. КПСС XXV съезда материалаш Iомаю. КПСС Урус - Мартановски райкома пропаганди агитацеи отдела заведующе Музаева выступлени (нохчий меттала). 19.35 — «Саг, общество, закон». 19.55 — Документальни фильм.

12 январь
I-ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — БТ. Iуйранара гимнастика. 9.30 — БТ. Мультфильм. 9.45 — БТ. «Гаьнарча Къилбаседа леладаь тамашийна хIамаш» яха телевизионни дукха серийни художественни фильма 1-гIа сери. 11.05 — «Киноцикъбархой клуб». 14.00 — Документальни фильмай программа. 14.30 — Дай мехка гIолла. «РСФСР». 15.00—Литературни произведенеш экрана тIа. Горький. «Берал» яха художественни фильм. 16.45 — БТ. «Iилма тахан». 17.15 — БТ. Зурмакчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Полестинцаш» яха телевизионни документальни фильм. ДIадолалуш дош оал политически обозревателa Ф. Сейфуль-Мулюкова. 19.05 — БТ. «Спортлото» тираж. 19.15 — «Саг. Лаьтта. Вселенная». Академик Королев ваь 70 шу дизарга. 20.10 — БТ. «Гаьнарча къилбаседе леладаь тамашийна хIамаш» яхача дукха сереш йолча телевизионни художественни фильма премьера 2-гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Искусства мастераш. СССР халкъа артист Ульянов. Передача йистеьлча — кердадараш.

II-ПРОГРАММА

18.30 — «Нохч-гIалгIайчу гIоллаи». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.50 — Юрта Советаш яхье яьннай. «Грозненски района депутатий гIулакхаш а йоакхонаш а». 19.30 — «ЗIамига бераш, шоана». 19.40 — Литературни сайренаш (нохчий меттала). 20.10 — «Иллеш доах Николай Огренича» яха фильм-концерт. 20.40 — Хоамаш, реклама.

РАДИО

11 январь

6.30 — Хьайбаш леладерий яхь. Грозненски районера передача (эрсий меттала). 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.26 — «Сердало» газета обзор. 7.32 — Хоамаш. 8.25— Иллеш, ашараш, халкъара ашараш (гIалгIай меттала). 8.45 — Граждански оборона хьакъехьа бахархошта (нохчий меттала). 9.15 —Тха почта (гIалгIай меттала). 9.30 — «Къона вай заманхо» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — КПСС Центральни Комитета Октябрьски Пленума соцдамаша дог урауттаду. «Орджоникидзевский» совхозера передача (гIалгIай меттала). 16.15—«ХIара балха денна— дикала Знак». Дика товараш дукхугIа арахеца. «Художник» фабрикера передача (нохчий меттала). 16.30 — Моттигерча авторий произведенеш (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

12 январь

7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.26 — «Ленинан векъ» газета обзор. 7.32 — Хоамаш. 8.25 — «Коллектив а нравственни кхетамца нах кхебар а». «Загорский» совхозера передача (эрсий меттала). 8.40 — Речменский». Нохч-гIалгIай темагIа йола сюита (нохчий меттала). 9.15 — «ДоттагIалениз бола ткъамаш». Грозненски газчакхйоаккхача заводера передача (гIалгIай меттала). 9.30 — «Новатор» яха радиоклуб (эрсий меттала). 16.00 — «Пятилетка гвардецаш». Октябрьски революце ордена лелаер. «Доиках Тимурэвеваи» дола радиодувцар (гIалгIай меттала). 16.20 — «Советски хьисапер вахар» яха литературни передача (эрсий меттала). 16.40 — Ашараш. 16.45 — Лаьттан беркат. Тхьамкарлеладгча Солтагиреевайх йола очерк. (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбузехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 4—9, Грозне 5—7 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, цхьайолча хана лоа а делхаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 3—8 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культуран отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боаха ма отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

ЭФ05007. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Мояковске 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского 92. Заказ № 171.